

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

«ՔԻՆԳ» ՍԱՀՄԱՆԱՓՈՎԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ԳԵՆԵԿՈՆՈՄԻԿԱ» ՓԱԿ ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

«ՊԱՏՎԻՐԱՏՈՒ»
«ՔԻՆԳ» ՍՊԸ

Տնօրեն

_____ Ն. Սարգսյան

« _____ » _____ 2024թ.

«ԿԱՏԱՐՈՂ»
«ԳԵՆԵԿՈՆՈՄԻԿԱ» ՓԲԸ

Գլխավոր տնօրեն

_____ Ա. Բաղդասարյան

« _____ » _____ 2024թ.

ՀՀ ԱՐՄԱՎԻՐԻ ՄԱՐԶԻ ՄԱՐԳԱՐԱՅԻ ԱՎԱԶԻ
ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ «ՔԻՆԳ» ՏԵՂԱՄԱՍՈՒՄ 2024-2025 թթ. ԿԱՏԱՐՎԵԼԻՔ
ԵՐԿՐԱԲԱՆԱՀԵՏԱԽՈՒՉԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՅՏ

Շրջակա միջավայրի պահպանության
ճարտարագետ, հայտի մշակող

Ն. Սահակյան

Երևան 2024

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ.....	4
2.	ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....	8
2.1.	Ձեռնարկողի վերաբերյալ տեղեկատվություն.....	8
2.2.	Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը.....	8
2.3.	Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը.....	8
2.3.1.	Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի համառոտ բնութագիրը.....	8
2.3.2.	Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասի նկարագիրը.....	10
2.3.3.	Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների մեթոդիկական նժավալները...	11
2.3.4.	Աշխատանքների կնկալվող արդյունքները.....	16
2.3.5.	Արտադրատեխնիկական մաս.....	16
2.4.	Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատմանն ու կառավարմանն առնչվող ՀՀ օրենսդրությունը և նախագծման նորմատիվաիրավական հենքը	16
3.	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ԵՎ ԻՐԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԽԵՄԱՆ.....	22
3.1.	Գտնվելու վայրը.....	22
3.2.	Ռելիեֆը, երկրաձևաբանությունը.....	25
3.3.	Կլիման.....	26
3.4.	Սողանքներ, սեյսմակայունություն.....	28
3.5.	Մթնոլորտային օդը.....	30
3.6.	Ջրային ռեսուրսները.....	32
3.7.	Հողերը.....	38
3.8.	Բուսական և կենդանական աշխարհը.....	41
3.9.	Վտանգված էկոհամակարգերը.....	44
3.10.	Բնության հատուկ պահպանվող տարածքները.....	45
4	ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ.....	46
4.1.	Ենթակառուցվածքներ.....	46
4.2.	Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիրը.....	48
4.3.	Պատմության և մշակութային հուշարձանները.....	49
4.4.	Տեղեկատվություն հանրության ծանուցուման, հանրային լսումների և արդյունքների մասին.....	49
5.	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ.....	50
5.1.	Ազդեցությունը մթնոլորտային օդի վրա.....	50
5.2.	Ազդեցությունը ջրային ռեսուրսների վրա.....	51
5.3.	Ազդեցությունը հողային ռեսուրսների վրա.....	51
5.4.	Ազդեցությունը կենսաբազմազանության վրա.....	51
5.5.	Ընդերքօգտագործման թափոններ.....	52
5.6.	Աղմուկ և թրթռում.....	52
5.7.	Սանիտարապաշտպանիչ գոտի.....	53
5.8.	Պատմամշակութային հուշարձանների պահպանություն.....	53
5.9.	Սոցիալ-տնտեսական ազդեցություն.....	53

6.	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ.....	55
6.1.	Բնապահպանական միջոցառումների բնութագրերը.....	55
6.2.	Արտակարգ իրավիճակների կառավարում.....	57
6.3.	Բնապահպանական մշտադիտարկումների պլան.....	59
	ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	62

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

Հավելված 1.	ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	63
Հավելված 2.	ԲՆԱՊԱՀԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ.....	64
Հավելված 3.	ԻՐԱՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶ.....	66

1. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Սույն հայտում օգտագործվում են հետևյալ հիմնական հասկացությունները.

1) **երկրաբանական ուսումնասիրություններ`** ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները,

2) **ընդերք`** հողածածկույթից ներքև, իսկ դրա բացակայության դեպքում` երկրի մակերևույթից, ջրավազանների կամ ջրհոսքերի հատակից ներքև` ըստ խորության տեղադրված երկրակեղևի մաս, որը մատչելի է ընդերքօգտագործման համար,

3) **ընդերքի տեղամաս`** որոշակի աշխարհագրական սահմանանշում պարունակող ընդերքի մաս, որում պետք է իրականացվեն ընդերքօգտագործման աշխատանքներ,

4) **ընդերքօգտագործում`** երկրաբանական ուսումնասիրությունների, օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակներով ընդերքի օգտագործում կամ ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակում,

5) **ընդերքօգտագործման իրավունք`** համապատասխան ընդերքօգտագործման համաձայնությունով կամ թույլտվությունով, ծրագրով կամ նախագծով, ընդերքօգտագործման պայմանագրով, լեռնահատկացման ակտով հավաստվող` ընդերքի որոշակի տեղամասի երկրաբանական ուսումնասիրության կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման բացառիկ իրավունքներ,

6) **օգտակար հանածո`** ընդերքում պարփակված պինդ հանքային գոյացումներ, հեղուկ կամ գազային բաղադրամասեր, այդ թվում` ստորերկրյա ջրեր (քաղցրահամ և հանքային) և երկրաջերմային էներգիա, ջրավազանների, ջրհոսքերի հատակային նստվածքներ, որոնց քիմիական կազմը և ֆիզիկական հատկանիշները թույլ են տալիս դրանք օգտագործել ուղղակիորեն կամ վերամշակումից հետո,

7) **օգտակար հանածոյի երևակում`** ընդերքի տեղամաս, որում հայտնաբերվել է օգտակար հանածոյի առկայություն, որի քանակը, որակը և արդյունաբերական նշանակությունը դեռ որոշված չեն,

8) **գետաողողատային տիպի հանքավայր**՝ գետերի ողողատային տարածք, որը պարունակում է գետի վարարումների հետևանքով կուտակված ավազի (ավազակոպճային, ավազակոպճազլաքարային խառնուրդի) վերականգնվող պաշարներ, որոնք ստացել են երկրաբանատնտեսագիտական գնահատական,

9) **օգտակար հանածոյի պաշարներ**՝ օգտակար հանածոյի կուտակումներ, որոնց ծավալը, քանակը, որակը և տարածքային դիրքն ու ձևը որոշված են,

10) **օգտակար հանածոյի արդյունահանում**՝ օգտակար հանածոյի դուրսբերումը հանքավայրերից և դրանց մեջ պարփակված օգտակար բաղադրիչների կորզմանն ուղղված աշխատանքների համալիր,

11) **օգտակար հանածոյի արդյունահանման թույլտվություն**՝ թույլտվություն, որն իրավունք է տալիս ընդերքի որոշակի տեղամասում իրականացնելու օգտակար հանածոների արդյունահանման և (կամ) ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման աշխատանքներ,

12) **հանքավայր**՝ ընդերքի մաս, որը պարունակում է օգտակար հանածոյի պաշարներ (այդ թվում՝ կանխատեսումային), որոնք ստացել են երկրաբանատնտեսագիտական գնահատական,

13) **ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով մշտադիտարկումներ**՝ ընդերքի երկրաբանական ուսումնասիրության և օգտակար հանածոների արդյունահանման աշխատանքային ծրագրերին զուգընթաց՝ երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ծրագրով, օգտակար հանածոների արդյունահանման աշխատանքային նախագծով, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտով և ազդեցության գնահատման հաշվետվությամբ ամրագրված ցուցանիշների հիման վրա իրականացվող մշտադիտարկումներ,

14) **հող**՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկարատև ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ,

15) **հողի բերրի շերտ**՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով,

16) **խախտված հողեր**՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր,

17) **ռեկուլտիվացում**՝ խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումների համալիր, որը կատարվում է 2 փուլով՝ տեխնիկական և կենսաբանական,

18) **արտադրական լցակույտեր**՝ օգտակար հանածոների ուսումնասիրության, արդյունահանման կամ վերամշակման արդյունքում առաջացած ընդերքօգտագործման թափոններ (այդ թվում՝ պոչանքներ)՝ տեղադրված երկրի մակերևույթի վրա կամ լեռնային փորվածքներում,

19) **նախատեսվող գործունեություն**՝ շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ուսումնասիրություն, արտադրություն, կառուցում, շահագործում, վերակառուցում, ընդլայնում, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինում, վերապրոֆիլավորում, կոնսերվացում, տեղափոխում, լուծարում, փակում,

20) **հայտ**՝ ձեռնարկողի կամ նրա պատվերով կազմած հիմնադրությային փաստաթղթի մշակման և (կամ) նախատեսվող գործունեության նախաձեռնության մասին ծանուցման փաթեթ,

21) **շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում**՝ երկրաբանական ուսումնասիրությունների և օգտակար հանածոների արդյունահանման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների բացահայտում և գնահատում,

22) **բնապահպանական կառավարման պլան**՝ ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչներ, որոնք հստակ են և չափելի՝ որոշակի ժամանակի ընթացքում,

23) **բնության հատուկ պահպանվող տարածք**՝ ցամաքի (ներառյալ՝ մակերևութային ու ստորերկրյա ջրերը և ընդերքը) և համապատասխան օդային ավազանի՝ սույն օրենքով գիտական, կրթական, առողջարարական, պատմամշակութային, ռեկրեացիոն, զբոսաշրջության, գեղագիտական արժեք են ներկայացնում, և որոնց համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ,

24) **բնության հուշարձան**՝ բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ ունեցող գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական հատուկ արժեք ներկայացնող երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական, բնապատմական, կենսաբանական բնական օբյեկտ,

25) **պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ**՝ պետական հաշվառման վերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները՝ իրենց գրաված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային և բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից,

26) **բույսերի Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող բույսերի և համակեցությունների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների, ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին,

27) **կենդանիների Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ է, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող կենդանիների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների ներկա վիճակի և պահպանման միջոցառումների մասին.

28) **ազդակիր համայնք**՝ շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրութային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքների) բնակչություն՝ ֆիզիկական և (կամ) իրավաբանական անձինք:

2. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

2.1. Ձեռնարկողի վերաբերյալ տեղեկատվություն

Նախատեսվող գործունեություն	ՀՀ Արմավիրի մարզի մարգարայի ավագի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասում 2024-2025 թթ. կատարվելիք երկրաբանահետախուզական աշխատանքներ
Ձեռնարկող	«ՔԻՆԳ» ՍՊԸ
Ձեռնարկողի հասցե	Ք. Երևան, Նաիրի Զարյան, տ. 42
Ձեռնարկողի կոնտակտային տվյալներ. Էլ. փոստ, հեռախոս	Կոնտակտային անձ՝ Մարգարայի Նաիրի Զարեհի nairi.sargsyan@gmail.com 077-60-70-80
Նախատեսվող գործունեության տարածքի գտնվելու վայրը	ՀՀ Արմավիրի մարզ, Մեծամոր համայնք, գ. Մարգարա
Նախագծով նախատեսված աշխատանքները	Երկրաբանահետախուզական աշխատանքներ

2.2. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը

1. Մարգարայի ավագի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասում (այսուհետ՝ Տեղամաս) իրականացնել երկրաբանահետախուզական աշխատանքներ՝ ուսումնասիրելով օգտակար հանածոն՝ ըստ «Ավագ շինարարական աշխատանքների համար» 8736-2014 ՀՍ ԳՕՍ-ի և, կոպճի առկայության դեպքում, նաև «Խիճ և կոպիճ խիտ լեռնային ապարներից շինարարական աշխատանքների համար» 8267-95 ՀՍ ԳՕՍ-ի և տեխնիկական պահանջների:

2. Իրականացնել Տեղամասի հաշվեկշռային պաշարների հաշվարկում և երկրաբանատնտեսագիտական գնահատում:

3. Ուսումնասիրել տեղամասի շահագործման հիդրոերկրաբանական, ինժեներաերկրաբանական և լեռնատեխնիկական պայմանները:

2.3. Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը

2.3.1. Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի համառոտ բնութագիրը

Հանքավայրի շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի և օգտակար հանածոների հանքավայրերի ուսումնասիրությամբ տարբեր տարիներին զբաղվել են Կ. Ն. Պաֆենհոլցը, Ս. Ս. Մկրտչյանը, Ա. Տ. Ասլանյանը, Հ. Հ. Գաբրիելյանը, Ա. Տ. Վեհունին, Ջ.Հովհաննիսյանը, Վ.Վանիյանցը, Վ.Մ. Ամարյանը և ուրիշներ:

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի հիմնական տարրերն արտացոլված են Վ.Մ. Ամարյանի կողմից կազմված պետական 1:50000 մասշտաբի երկրաբանական քարտեզում:

Արարատյան դաշտավայրի մերձարաքսյան իջվածքի ակումուլյատիվ լճադարավանդային հարթավայրը ձևավորվել է վերին պլիոցեն-չորրորդականի ընթացքում Արաքս և Մեծամոր գետերի մեանդրման արդյունքում և հանքավայրի հարակից տարածքում ներկայացված է գետերի մշտական հոսքի մակարդակից 2.5-5.0 մ բարձրությամբ Արաքսի ստորին լճային դարավանդի վերին չորրորդական հասակի այլուվիալ, այլուվիալ-պրոլյուվիալ նստվածքներով և մեղմաթեք հարթավայրի հունամերձ հատվածի ժամանակակից այլուվիալ-պրոլյուվիալ նստվածքներով:

Երկրաբանական կտրվացքը ներքևից վերև ներկայացված է հետևյալ կերպ.

Ուշ պրոտերոզոյ-վաղ պրոտերոզոյ: Ներկայացված է երկփայլարային մետամորֆային թերթաքարերով, նոնաքարային և քվարց-նոնաքար-ստավրոլիտներով:

Ստորին-վերին կավճի համակարգ (սպատ-ստորին կոնյակի բաժին): Այս հասակին են վերագրվում հիմքային կազմի փոխակերպային հրաբխային և մերձհրաբխային ապարների մետաբազիտները (գաբրոներ, դիաբազներ և պորֆիրներ):

Պալեոգենի համակարգ - ստորին էոգենի բաժին (Կոտուցի շերտախումբ): Ներկայացված է ավազաքարերով, ալևրոլիտներով, կրաքարերով, արգիլիտներով, մերգելներով և կոնգլոմերատներով:

Նեոգենի համակարգ - ստորին միոցենի բաժին (Հացավանի շերտախումբ, ստորին Խարբերդի հաստվացժք): Ներկայացված է խայտաբղետ ավազաքարերով, կավերով և միկրոկոնգլոմերատներով: Այդ խայտաբղետ կավերի (առավելապես՝ կարմրագույն և հաճախ՝ գիպսաբեր) միկրոկոնգլոմերատների, նուսուլիտային ավազաքարերի, կոնգլոմերատների, այրվող թերթաքարերի հերթափոխվող շերտերի: Հզորությունը ավել է քան 250 մ:

Նեոգենի համակարգ - միջին միոցենի բաժին (կոնկինի հարկ՝ Ջրվեժի շերտախումբ): Այս հասակին են վերագրվում գիպսաաղաբեր կավերի, քարաղի, գիպսի և անհիդրիի դարսաշերտերն ու ենթաշերտերը:

Նեոգենի համակարգ- վերին միոցենի բաժին (սարմատի հարկ՝ Հրազդանի շերտախումբ): Ներկայացված է հերթափոխվող կրաքարային կավերով, ավազաքարերով և կոնգլոմերատներով:

Նեոգենի համակարգ- վերին պլիոցենի բաժին (Արագածի շերտախմբի ստորին ենթաշերտախումբի վերին դարսաշերտ): Ներկայացված է անդեզիտա-բազալտներով, դրանց խարամներով և լավափշրանքներով:

Միջին չորրորդականի նստվածքներ: Ներկայացված է երևան-լենինականյան տիպի տուֆերով:

Միջին-վերին չորրորդականի նստվածքներ: Այս հասակին են պատկանում երրորդ դարավանդի լճային ալյուվիալ կավերը (ավազաքարային, դիատոմիտային) ավազակավերը, կավավազները, ավազները և խճաքարերը:

Վերին չորրորդականի նստվածքներ: Ներկայացված են Արարատյան հարթավայրի երկրորդ դարավանդի լճային-ալյուվիալ ավազակավերով, կավավազներով, կավերով, ավազներով և խճաքարերով:

Վերին չորրորդականի նստվածքներ: Մասնակցում են Արարատյան հարթավայրի ստորին (առաջին) լճային դարավանդի ավազները, խճաքարերը, ավազակավերը, կավավազներ և կավերը:

Վերին չորրորդական-ժամանակակից: Արաքս գետի հին հունային ալյուվիալ-դելյուվիալ-պրոյուվիալ, ալյուվիալ-պրոյուվիալ, էյուվիալ-դելյուվիալ առաջացումներ են, ներկայացված խճային ավազակավերով, ավազաքարակավային և ճահճային հատվածքներով:

Ժամանակակից ալյուվիալ առաջացումներ: Ներկայացված են ճալաքարախառնուրդներով, ավազներով, ավազակավերով և կավավազներով:

2.3.2. Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասի նկարագիրը

Տեղամասի օգտակար հանածոն ծագումնաբանորեն կապված է Արարատյան հարթավայրի Արաքս գետի Առաջին (ստորին) վերհունային դարավանդի նստվածքային առաջացումների հետ և ունի համանման պարզ երկրաբանական կառուցվածք:

Երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են ժամանակակից դելյուվիալ ավազակավային առաջացումները և Արաքս գետի ստորին վերհունային դարավանդի

վերին չորրորդականի ավագային, ավագակոպճային և կավային նստվածքները, որն էլ պատկանում է գետաողողատային տիպին:

Նախնական դիտարկումներով տեղամասում ավազը իր հետ պարունակում է նաև կոպիճի նյութ, որը ըստ հղկվածության աստիճանի ներկայացված է սուբանգուլյար (թույլ հղկված) ու լավ հղկված, կլորավուն և իզոմետրիկ ձևերի բեկորներով, որոնց չափերը չեն գերազանցում 50 մմ-ը: Կոպճի պարունակությունն ԱԿԽ-ում տատանվում է մոտավորապես 20%-ից 30% սահմաններում, կազմելով միջինը՝ մոտավորապես 25.0%: Կավային նյութը ԱԿԽ-ում գտնվում է հիմնական զանգվածում ցրված (փոշիացած) վիճակում, որի գերակշռող մասը գտնվում է ավագային ֆրակցիայում :

Դելյուվիալ առաջացումները տեղամասի շրջանում ունեն մեծ տարածում, ներկայացված են հողաբուսական շերտով և կավավագային նյութով թույլ ցեմենտացած ավագախճային, մանրաբեկոր առաջացումներով:

Տեղամասը, ինչպես և բուն Մարգարայի ավազի հանքավայրը, «Պինդ օգտակար հանածոների հանքավայրերի պաշարների և կանխատեսումային պաշարների դասակարգման» համաձայն, ըստ երկրաբանական կառուցվածքի բարդության և երկրաբանական հայտանիշների փոփոխականության աստիճանի՝ վերագրվում է 1-2 խմբին:

2.3.3. Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների մեթոդիկան և ծավալները

Տեղամասի հետախուզման մեթոդիկայի և միջոցների ընտրությունը կատարվել է հաշվի առնելով վերջինիս օգտակար հաստվածքի երկրաբանական կառուցվածքի և տեղանքի գեոմորֆոլոգիական պայմանների առանձնահատկությունները:

Հետախուզական ցանցի խտությունն ընտրվել է ըստ «Ավազի և ավագակոպճային խառնուրդի հանքավայրերի պաշարների դասակարգման կիրառման հրահանգի» հանձնարարականների:

Հետախուզական հորատանցքների տարածական դիրքերը որոշվել են հաշվի առնելով օգտակար հաստվածքի երկրաբանական կառուցվածքի առանձնահատկությունները, տեղանքի գեոմորֆոլոգիական և լեռնատեխնիկական պայմանները, ինչպես նաև արդյունաբերական կարգերով օգտակար հաստվածքի հետախուզման անհրաժեշտությունը: Ելնելով նմանատիպ հանքավայրերի հետախուզման փորձից՝ նախատեսվել է

երկրաբանական ուսումնասիրությունն իրականացնել օգտակար հաստվածքի լրիվ հզորությունը բացող հորատանցքերի անցկացման միջոցով:

Տեղամասի օգտակար հաստվածքի վերաբերյալ առավել հավաստի տվյալներ ստանալու նպատակով ընտրվել է բավականին խիտ հետախուզական ցանց: Հետախուզական փորվածքների միջև հեռավորությունը ընդունվել է 100 մ սահմաններում: Հետախուզական աշխատանքներն իրականացվելու են մինչև 20 մ խորությամբ 12 հորատանցքերի անցկացման միջոցով, որի ընդհանուր ծավալը կկազմի 240 մ:

Հորատանցքերի հորատումից ստացված հանուկի նմուշարկումը կատարվելու է հանուկի ամբողջ երկարությամբ, նմուշների սեկցիայի երկարությունը՝ 5 մ:

Ընդամենը վերցվելու է մոտ 45 հանուկային նմուշ:

Նմուշների լաբորատոր ուսումնասիրությունները կատարվելու են լրիվ ծրագրով՝ գնահատելով ինչպես օգտակար հաստվածքի ապարների ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները, այնպես էլ դրա բաղադրամասերի՝ ավազի, կոպիճի և կոպիճից (վերջինիս առկայության դեպքում) ստացված խճի որակական հատկանիշները բնութագրող ցուցանիշները:

Օգտակար հանածոյի քիմիական և միներալոգիական կազմերը կուսումնասիրվեն 2-ական նմուշով:

Բնամասում ավազակոպճային խառնուրդի բնական խտության, ծավալալիքային զանգվածի և փխրեցման գործակցի որոշման համար մեխանիկական եղանակով կիրականացվեն 2 հետախուզահորերի անցման աշխատանքներ: Տեղամասի տարածքում կկատարվեն նաև ռադիոմետրիական չափումներ СРП 68-01 ռադիոմետրի միջոց:

Տեղամասի տարածքում կատարվել է 1:1000 մասշտաբի տոպոգրաֆիական հանույթ, մոտ 3.17 հա ընդհանուր մակերեսով տարածքում, որի տեղագրական հիմքի վրա գործիքային եղանակով կտեղադրվեն բոլոր հետախուզական փորվածքները և ապարների երկրաբանական սահմանները:

Մինչև նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմելը, անհրաժեշտ է ծանոթանալ ֆոնդային և հրատարակված նյութերին, ինչպես նաև գործող հրահանգներին և ԳՕՍՏ-երին:

Նախագծի կազմում Կատարողների աշխատանքի ծախսը կազմում է.

- I կարգի երկրաբան՝ մեկ մարդ 0.5 ամիս,

- երկրաբան համկարգչային ձևավորող՝ մեկ մարդ 0.5 ամիս,
- ընդամենը՝ երկու մարդ մեկ ամիս:

Համաձայն «Инструкция по составлению проектов и смет на геологоразведочные работы» հրահանգի պահանջների, աշխատանքների կազմակերպման ծախսերը կազմում են դաշտային աշխատանքների նախահաշվային արժեքի 1%-ը:

Դաշտային աշխատանքների ավարտից հետո նախատեսվում են լուծարման աշխատանքներ, որոնց ծախսերը կազմում են դաշտային աշխատանքների արժեքի 0.8%-ը:

Տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքի ճշտման, քարտեզագրման նպատակով նախատեսվում է 3.17 հա մակերեսով տարածքում կատարել երկրաբանահանութային աշխատանքներ: Երևակման 1:1000 մասշտաբի երկրաբանական քարտեզի կազմման համար անհրաժեշտ երկրաբանական երթուղիների ընդհանուր երկարությունը կկազմի մոտ 2.0 կմ:

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է կատարել տեղամասի ինժեներաերկրաբանական և հիդրոերկրաբանական պայմանների ուսումնասիրություններ, որը կիրականացվի հորատանցքերի և հետախուզահորերի անցման ընթացքում կատարվելիք դիտարկումներով: Անհրաժեշտության դեպքում վերոհիշյալ ուսումնասիրությունները կկատարվեն մասնագիտացված կազմակերպությունների հետ պայմանագրային հիմունքներով:

Հետախուզահորերի անցման աշխատանքները կիրականացվեն մեխանիկական եղանակով: Նախատեսվում է անցնել մինչև 3.5 մետր խորության 2 հետախուզահոր՝ 7.0 զճամետր ընդհանուր ծավալով: Հետախուզահորերի չափերն են՝ 3.5մ x 2.0մ x 1.5մ:

Հետախուզահորերի ապարները համապատասխանում են հետևյալ կարգերին:

- ժամանակակից դեյուվիալ առաջացումներ՝ հողաբուսական շերտ՝ կավավազների պարունակությամբ՝ IV կարգ,
- ավազակոպիճ՝ VI կարգ:

Ծավալը ըստ հետախուզահորերի և ապարների ամրության բաշխվում է հետևյալ կերպ.

Հետախուզահորերի համարները	Նախագծային խորությունը, մ	Այդ թվում ըստ ապարների կարգի	
		IV	VI
Հետախուզահոր 1	3.5	1.2	2.3
Հետախուզահոր 2	3.5	1.0	2.5
Ընդամենը	7.0	2.2	4.8

Հորատանցքերի նախատեսվող ծավալները բերվում են ստորև.

Հորատանցքերի համարները	Նախագծային խորությունը	Ապարների կարգը	
		IV	VII
Հորատանցք 1	20	2.5	17.5
Հորատանցք 2	20	2.0	18.0
Հորատանցք 3	20	0.5	19.5
Հորատանցք 4	20	0.6	19.4
Հորատանցք 5	20	0.5	19.5
Հորատանցք 7	20	4.0	16.0
Հորատանցք 8	20	0.3	19.7
Հորատանցք 9	20	1.0	19.0
Հորատանցք 10	20	1.0	19.0
Հորատանցք 11	20	0.8	19.2
Հորատանցք 12	20	1.2	18.8
Ընդամենը	240	15.1	224.9

Մանրամասն երկրաբանական փաստագրման ենթակա են բոլոր հետախուզահորերը: Երկրաբանական փաստագրման աշխատանքները նախատեսվում է կատարել 1:50 մասշտաբով: Այդ աշխատանքների ծավալը նախատեսվում է հետևյալ քանակներով.

- հորատանցքերի փաստագրում՝ 240 մ,
- հետախուզահորերի փաստագրում- 7 գծ.մ:

Նախատեսվում է հետախուզահորերի անցման ժամանակ դաշտային պայմաններում երկու կետում որոշել բնամասում ԱԿԽ-ի ծավալային զանգվածը, ինչպես նաև հումքի փխրեցման գործակիցը:

Ավազակոպճային խառնուրդը նախատեսվում է ուսումնասիրել որպես հումք շինարարական խճի և ավազի արտադրության համար:

Օգտակար հանածոյի որակական հատկանիշները պարզաբանելու համար նախատեսվում է վերցնել նմուշներ հորատանցքերից: Նմուշների քանակը՝ 49 նմուշ:

Հետախուզահորերի անցման ժամանակ բնամասում ԱԿԽ-ի ծավալային զանգվածը, ինչպես նաև հումքի փխրեցման գործակիցը որոշելու համար նախատեսվում է վերցնել 2 նմուշ:

Հորատանցքերից վերցված 45 նմուշները կենթարկվեն ֆիզիկամեխանիկական (լրիվ ցիկլով) փորձարկումների, ինչպես նաև 2 նմուշ քիմիական անալիզների և 2 նմուշ միներալապետրոգրաֆիական ուսումնասիրությունների համար մասնագիտացված լաբորատորիայում:

Նախատեսվում են նաև ռադիոմետրիական ուսումնասիրություններ՝ օգտակար հանածոյի ռադիացիոն-հիգիենիկ հատկությունների ուսումնասիրման նպատակով, որը կիրականացվի СРП-68-01 ռադիոմետրիական չափիչ սարքի միջոցով:

Սույն ծրագրի կազմման նախապատրաստական փուլում արդեն իսկ ընկերության կողմից լիցենզավորված մասնագետի միջոցով կատարվել է տեղամասի տարածքի 1:1000 մասշտաբի տոպոգրաֆիական հանույթ՝ մոտ 3.17 հա մակերեսով տարածքում: Նախատեսված աշխատանքների իրականացման ընթացքում, անհրաժեշտության դեպքում կկատարվի վերոհիշյալ տոպոգրաֆիական հիմքի ճշգրտում, բոլոր հետախուզական փորվածքների և երկրաբանական սահմանների գործիքային տեղադրմամբ:

Այս ծրագրով մոտեցող ճանապարհների հորատահարթակների շինարարական աշխատանքներ չի նախատեսվում, քանի որ երևակման տարածքում հարթ ռելիեֆը և դաշտամիջյան ճանապարհները բարվոք վիճակում են դաշտային աշխատանքները կազմակերպելու համար:

Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասում նախատեսված երկրաբանահետախուզական աշխատանքների և օգտակար հանածոյի լաբորատոր ուսումնասիրությունների ավարտից հետո (դրական արդյունքների դեպքում), նախատեսվում են աշխատանոցային աշխատանքներ, որի ընթացքում.

- կամփոփվեն և կհամակարգվեն դաշտային փաստացի երկրաբանական նյութերը, լաբորատոր ուսումնասիրությունների արդյունքները,
- կտրվի հանքավայրի երկրաբանատնտեսագիտական գնահատականը,
- կկատարվի օգտակար հանածոյի պաշարների հաշվարկը,
- կկազմվի երկրաբանական հաշվետվություն՝ հանքավայրի երկրաբանատնտեսական գնահատմամբ և պաշարների հաշվարկմամբ:

Կազմված հաշվետվությունը կներկայացվի ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն ընդերքաբանական փորձաքննության համար:

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների իրականացման համար անհրաժեշտ բեռների և ուղևորների փոխադրումը կկատարվի հիմնականում ասֆալտապատ և մոտ 1.0 կմ գրունտային ճանապարհներով:

Տրանսպորտային ծախսերն ընդունվում են դաշտային աշխատանքների նախահաշվային արժեքի 10 %-ի չափով:

2.3.4. Աշխատանքների ակնկալվող արդյունքները

Սույն Ծրագրի իրացման արդյունքում սպասվում են Մարգարայի ավազի հանքավայրի «Քինգ» տեղամասի վերաբերյալ այնպիսի տեղեկատվության ստացում, որը հնարավոր կդարձնի ՀՀ օրենսդրության պահանջների համապատասխան մշակել երկրաբանական հաշվետվություն՝ տեղամասի օգտակար հանածոյի հաշվեկշռային պաշարների հաշվարկմամբ և երկրաբանատնտեսագիտական գնահատմամբ: Հաշվետվությունում ներառվելիք տեղեկատվության լիարժեքությամբ կապահովվի տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանման նախագծի մշակման համար անհրաժեշտ ամբողջ տեղեկատվությունը:

2.3.5. Արտադրատեխնիկական մաս

Տեղամասում երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընթացքում հորատվելու են հորատանցքեր՝ ՅՈՒՆ 131 մակնիշի հորատող սարքի միջոցով, անց են կացվելու հետախուզահորեր՝ New Holland B80C մակնիշի էքսկավատորով: Այս սարքավորումները օգտագործվելու են պայմանագրային-վարձակալական հիմունքներով: Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընթացքում օգտագործվելու է նաև KamAZ 511 մակնիշի ինքնանաթափ, որը նույնպես աշխատելու է պայմանագրային-վարձակալական հիմունքներով:

2.4. Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատմանն ու կառավարմանն առնչվող ՀՀ օրենսդրությունը և նախագծման նորմատիվաիրավական հենքը

ՀՀ Արմավիրի մարզի Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասում երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտը կազմվել է առաջնորդվելով է բնապահպանական օրենսդրության պահանջներով, որոնք ամրագրված են հետևյալ իրավական ակտերում.

➤ ՀՀ Ընդերքի մասին օրենսգիրք (ՀՕ-280, 28.11.2011թ.), որով սահմանվում են ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, կարգավորվում են ընդերքն օգտագործելիս շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պաշտպանության,

աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները:

➤ ՀՀ Հողային օրենսգիրք (ՀՕ-185, 02.05.2001թ.), որը սահմանում է հողային հարաբերությունների պետական կարգավորման կատարելագործման, հողի տնտեսավարման տարբեր կազմակերպական-իրավական ձևերի զարգացման, հողերի բերրիության, հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացման, մարդկանց կյանքի ու առողջության համար բարենպաստ շրջակա միջավայրի պահպանման և բարելավման, հողի նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության իրավական հիմքերը:

➤ ՀՀ Ջրային օրենսգիրք (ՀՕ-373, 04.06.2002թ.), որով կարգավորվում են ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի, այդ թվում՝ ջրամատակարարման, ջրահեռացման համակարգերի տնօրինման, տիրապետման, օգտագործման և պահպանման ոլորտում ծագող հարաբերությունները:

➤ ՀՀ Անտառային օրենսգիրք (ՀՕ-211, 24.10.2005թ.), որը կարգավորում է ՀՀ անտառների և անտառային հողերի կայուն կառավարման՝ պահպանության, պաշտպանության, վերականգնման, անտառապատման և արդյունավետ օգտագործման, ինչպես նաև անտառների հաշվառման, մոնիթորինգի, վերահսկողության և անտառային հողերի հետ կապված հարաբերությունները:

➤ «Բուսական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-22, 23.11.1999թ.), որը սահմանում է պետական քաղաքականությունը բնական բուսական աշխարհի գիտականորեն հիմնավորված պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում:

➤ «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-52, 03.04.2000թ.), որը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կենդանական աշխարհի վայրի տեսակների պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը:

➤ «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենք ՀՕ-522-Ն (ընդունված 1994թ. և լրամշակված՝ 2022թ.), կարգավորում է մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական և կազմակերպական հիմքերը՝ ուղղված մթնոլորտային օդի որակի պահպանությանը: Մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար բարենպաստ մթնոլորտային

օղի որակի ապահովման նպատակով՝ մթնոլորտային օղի պահպանության բնագավառում հասարակական հարաբերությունները:

➤ «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-211, 27.11.2006թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների՝ որպես բնապահպանական, տնտեսական, սոցիալական, գիտական, կրթական, պատմամշակութային, գեղագիտական, առողջապահական, ռեկրեացիոն արժեք ներկայացնող էկոհամակարգերի, բնության համալիրների ու առանձին օբյեկտների բնականոն զարգացման, վերականգնման, պահպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականության իրավական հիմունքները:

➤ «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենք (ընդուն. 21.06.2014թ.-ի ՀՕ-110, խմբագ. 03.05.23թ.-ի ՀՕ-150-Ն), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման, անդրսահմանային ազդեցության գնահատման, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության պետական փորձաքննության, հանրության ծանուցման, հանրային լսումների իրականացման, պետական փորձաքննական եզրակացության տրամադրման, ուժը կորցնելու, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման, փորձաքննության և նախատեսվող գործունեության իրականացման գործընթացներում նախաձեռնողների իրավունքների ու պարտականությունների հետ կապված հարաբերությունները:

➤ «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-159-Ն, 07.01.2005թ.), որը կարգավորում է թափոնների հավաքման, փոխադրման, պահման, մշակման, օգտահանման, հեռացման, ծավալների կրճատման և դրանց հետ կապված այլ հարաբերությունների, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման իրավական և տնտեսական հիմքերը:

➤ ՀՀ կառավարության 10.01.2013թ.-ի թիվ 22-Ն որոշում, որով սահմանվել են օգտակար հանածոների արդյունահանված տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական լցակույտերի տեղադիրքի և դրանց հարակից համայնքների բնակչության անվտանգության ու առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումների իրականացման, դրանց իրականացման վճարների չափերի հաշվարկման և վճարման կարգերը:

➤ ՀՀ կառավարության 14.12.2017թ.-ի թիվ 1643-Ն որոշում, որը կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում խախտված հողերի հաշվառման, հողաշինարարական, քարտեզագրման, կանխատեսվող ու իրականացման ենթակա ռեկուլտիվացման աշխատանքների նախագծման, ռեկուլտիվացման, ռեկուլտիվացված հողերի նպատակային նշանակության ուղղությունների որոշման, ինչպես նաև նպատակային ու գործառական նշանակությանը համապատասխան՝ դրանց հետագա օգտագործման ժամանակ:

➤ ՀՀ կառավարության 02.11.2017թ.-ի N1404-Ն որոշում, որով սահմանվել են հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և պակաս արդյունավետ հողերի բարելավման համար հողի բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները:

➤ ՀՀ կառավարության 14.08.2014թ.-ի N781-Ն որոշում, որը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման ընթացակարգը:

➤ ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշում, որը սահմանում է ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը:

➤ ՀՀ կառավարության 20.01.2005թ.-ի N64-Ն որոշում, որով հաստատվել են ջրաէկոհամակարգերի սանիտարական պահպանման, հոսքի ձևավորման, ստորերկրյա ջրերի պահպանման, ջրապահպան, էկոտոնի և անօտարելի գոտիների տարածքների սահմանման չափորոշիչները:

➤ ՀՀ կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը ըստ տեսակների և տեղադիրքի:

➤ ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հունվարի 29-ի N71-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը:

➤ ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հունվարի 29-ի N72-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը:

➤ ՀՀ առողջապահության նախարարի 06.03.2002թ.-ի N138 հրաման, որով հաստատվում են աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում աղմուկի սանիտարական նորմերը:

➤ ՀՀ առողջապահության նախարարի 17.05.2006թ.-ի N533-Ն հրաման, որով հաստատվում են աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում թրթռման հիգիենիկ նորմերը:

➤ ՀՀ կառավարության 30.08.2007թ.-ի N1045-Ն որոշում, որով սահմանվել է պետական անտառային հողերում անտառային տնտեսության վարման և անտառօգտագործման հետ չկապված աշխատանքների իրականացման կարգը:

➤ ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի N676-Ն որոշում, որով հաստատվել են ՀՀ ընդերօգտագործման թափոնների կառավարման և վերամշակման պլանների օրինակելի ձևերը:

➤ ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ.-ի N1396-Ն որոշում, որով սահմանվում են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հողի բերրի շերտի (այսուհետ՝ բերրի շերտ) նպատակային և արդյունավետ օգտագործման հետ կապված հարաբերությունները:

➤ ՀՀ կառավարության 21.10.2021թ.-ի N1733-Ն որոշում, որով կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 69-րդ հոդվածով սահմանված՝ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման և հատկացումների չափերի հաշվարկման հետ կապված հարաբերությունները:

➤ ՀՀ կառավարության 18.08.2021թ.-ի N1352-Ն որոշում, որով կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 69-րդ հոդվածով սահմանված շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված ընդերքօգտագործողների կողմից Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի 3-րդ հոդվածով սահմանված ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների՝ նախահաշվային արժեքների հաշվարկման և վերահաշվարկման կարգի հետ կապված իրավահարաբերությունները:

➤ ՀՀ կառավարության 25.09.2014 թ.-ի N 1059-Ա որոշում, որով սահմանվում է բնության հատուկ պահպանվող տարածքների ռազմավարությունը, պահպանության և օգտագործման բնագավառում պետական ծրագիրը և միջոցառումները:

➤ ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ. -ի N 675-Ն որոշում, որով սահմանվում է ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման պլանների բովանդակությունը, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման միջոցառումները:

➤ ՀՀ կառավարության 17.08.2017թ. N990-Ն որոշում, որով սահմանվում է ֆինանսական երաշխիքի բովանդակությունը և դրան ներկայացվող չափորոշիչները, դրանց ներկայացվող որակական չափանիշների գնահատման, ինչպես նաև ֆինանսական երաշխիքի հաշվարկման կարգը:

➤ ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 25.10.2022 թ. N369-Ն հրաման, որով հաստատվում են շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման դրույթների կիրարկման ուղեցույցները:

➤ ՀՀ կառավարության 11.11.2021թ. N1848-Ն որոշումը, որով հաստատվում է ընդերքօգտագործման հետևանքով խախտված հողերի, ընդերքօգտագործման թափոնների փակված օբյեկտների ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների իրականացման, այդ թվում՝ կենսաբանական վերականգնման ուղեցույցը:

3. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ԵՎ ԻՐԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԽԵՄԱՆ

3.1. Գտնվելու վայրը

Տեղամասը գտնվում է ՀՀ Արմավիրի մարզի Մեծամոր համայնքի Մարգարա բնակավայրի վարչական տարածքում և տեղակայված է համանուն գյուղից 0.5 կմ արևմուտք: Տեղանքը քաղաքամայր Երևանի հետ կապված է ասֆալտապատ ճանապարհով: Մոտակա բնակավայրերն են՝ Մարգարա (0.5 կմ), Վարդանաշեն (2.5 կմ), Արագափ (1.2 կմ) և այլ գյուղերը (նկ. 3.1):

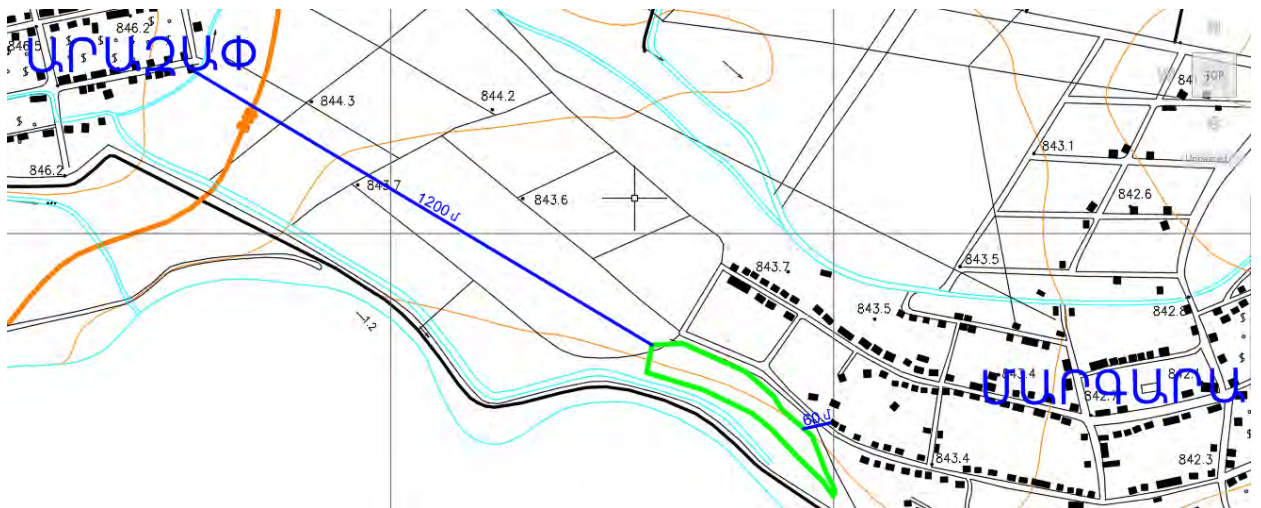
Նկ. 3.1. ՀՀ Արմավիրի մարզի ակնարկային քարտեզ.

● Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամաս

Տեղամասի կենտրոնի աշխարհագրական կոորդինատներն են. $40^{\circ}01'59.97''$ - հյուսիսային լայնության, $44^{\circ}09'56.93''$ - արևելյան երկայնության (նկ. 3.2):

Նկ. 3.2. Քաղվածք 84-11-38-137-3-4-3 անվանակարգային թերթից՝ Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասի եզրագծերի տեղադրմամբ

Նկ. 3.3. Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամաս: Իրավիճակային հատակագիծ

Հայցվող Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամաս ծայրակետային կոորդինատները՝ ըստ ARM WGS-84 կոորդինատային համակարգի, ներկայացված են աղյուսակ 3.1-ում: Հայցվող տարածքի մակերեսը 3.17 հա է:

Կետերի համարները	X	Y	Կետերի համարները	X	Y
1	4433686.5	8428577.9	9	4433420.2	8429003.6
2	4433749.0	8428589.7	10	4433408.6	8428998.8
3	4433752.0	8428660.0	11	4433442.0	8428975.0
4	4433688.0	8428802.0	12	4433500.9	8428913.9
5	4433633.0	8428865.0	13	4433560.0	8428859.0
6	4433606.0	8428881.0	14	4433595.0	8428816.0
7	4433543.0	8428952.0	15	4433648.0	8428706.0
8	4433464.0	8428982.0			

Շրջանն ապահովված է էլեկտրաէներգիայով և գազաֆիկացված է: Վառելիքաէներգետիկ հումքի և անտառանյութի պահանջները բավարարվում են ներկրման հաշվին:

Մարզի տարածքով են անցնում հանրապետական նշանակություն ունեցող ավտոխճուղիներ՝ Երևան-Արմավիր, Երևան-Քարակերտ և Երևան-Գյումրի, ինչպես նաև Երևան-Թբիլիսի երկաթուղին:

Տարածաշրջանը հիմնականում գյուղատնտեսական է, զարգացած են խաղողագործությունը, այգեգործությունը, անասնապահությունը և հողագործությունը: Շրջանում գործում են գյուղատնտեսական մթերքների մշակման և շինանյութերի (ավազակուպճային խառնուրդ, օնիքսանման մարմար, տուֆ, բազալտ և այլն) արդյունահանման մի շարք ձեռնարկություններ:

Մարզարայի ավազի հանքավայրի ՔԻՆԳ տեղամասի հարակից հանքավայրերը և տեղամասերը ներկայացված են նկար 3.4 –ում:

Նկ. 3.4. Շրջանի հանքավայրերի իրադրային քարտեզ

Տարածաշրջանը հարուստ է ջրային ռեսուրսներով: Ջրագրական հիմնական միավորը Արաքս գետն է, իր Հրազդան խոշոր վտակով: Շրջանի տարածքով է հոսում նաև Մեծամոր գետը:

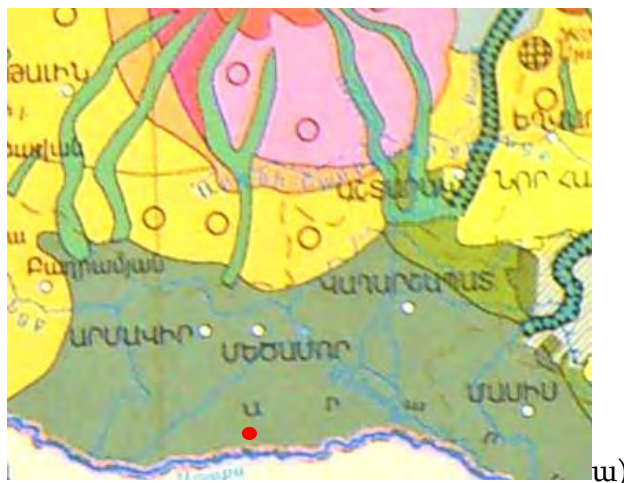
3.2. Ռելիեֆը, երկրաձևաբանությունը

Լեռնագրական տեսակետից տարածաշրջանը հարում է Արարատյան դաշտի հարավային մասին, գենետիկորեն կապված է Արաքս գետի ժամանակակից բերվածքների հետ: Արարատյան դաշտը 800-1000 մ առավելագույն բարձրությամբ գրաբեն-սինկլինալային ճկվածք է՝ լցված գետաձային հզոր նստվածքներով, լավային հոսքերով ու տուֆային կուտակումներով: Մակերևույթի ռելիեֆը համեմատաբար հարթ և հարթավայրային է: Այն տեղակայված 840-842 մ բացարձակ բարձրությունների վրա:

Նկ. 3.5. Մակերևույթի թեքություններ

- Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամաս

ա)

Նկ 3.6. Մակերևույթի ձևագրություն՝ ա) սխեմատիկ քարտեզ, բ) պայմանական նշաններ

Մարզարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամաս

3.3. Կլիման

Տեղամասի տարածաշրջանի կլիմայական պայմանների նկարագրության համար օգտագործվել է «ՀՀՇՆ 22-01-2024 «Շինարարական կլիմայաբանություն» ՀՀ շինարարական նորմերը» փաստաթղթի տվյալները: Այդ փաստաթղթով սահմանում են կլիմայական հարաչափերը, որոնք կիրառվում են շենքերի և շինությունների, ջեռուցման, օդափոխության, օդի լավորակման, ջրամատակարարման համակարգերի նախագծման, ինչպես նաև քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի հատակագծման և կառուցապատման ժամանակ:

Կլիմայի բնորոշման համար հիմք է վերցրվել մոտակայքում գտնվող Արմավիր օդերևութաբանական կայանի երկարատև դիտարկման արդյունքները: Համաձայն օդերևութաբանական կայանի տվյալների ուսումնասիրվող տարածքի կլիմայական շրջանը տաք է՝ շոգ ու չոր ամառով և ցուրտ ու անհողմ ձմեռով: Մթնոլորտային տեղումների տարեկան միջին քանակը չի անցնում 254 մմ-ից, միջին տարեկան միջին խոնավությունը 60% է, օդի բացարձակ առավելագույն ջերմաստիճանը կազմում է +41.5°C, իսկ նվազագույնը՝ -31.4°C: Աղ. 3.2-3.6 ամփոփված է տեղեկատվություն քամիների, օդի ջերմաստիճանի, հարաբերական խոնավության, մթնոլորտային տեղումների ու ձյան ծածկույթի վերաբերյալ:

Քամի

Բնակավայրի անվանումը	Ամիսներ	Կրկնէլիություն, %								Անդրորրի կրկնէլիությունը, %	Միջին ամսական արագությունը, մ/վ	Պերակշռող ուղղությունը հունիս-օգոստոս ամիսներին	Միջին արագություններից նվազագույնը ըստ ուղղությունների հունիսին, մ/վ	Պերակշռող ուղղությունը դեկտեմբեր-փետրվար ամիսներին	Միջին արագություններից առավելագույնը ըստ ուղղությունների հունվարին, մ/վ
		Միջին արագությունը, մ/վ	Հունիսային	Հունիս-սրենեյան	Արևելյան	Հարավ-արևելյան	Հարավային	Հարավ-արևմտյան	Արևմտյան						
Արմավիր	հունվար	7	5	17	8	9	8	28	18	77	0.5	Արլ	1.9	Հս Արմ	2.8
		2.2	2.2	1.9	1.9	1.8	2.3	2.5	2.8						
	ապրիլ	5	7	28	11	9	9	20	11	52	1.3				
		2.8	3.4	2.5	2.7	2.7	3.7	3.0	3.7						
	հուլիս	3	8	31	16	11	7	16	8	55	1.1				
		2.1	2.5	1.9	2.2	1.1	2.6	2.7	2.6						
	հոկտեմբեր	5	4	23	16	9	7	22	14	72	0.6				
		2.2	2.8	1.9	2.9	2.8	3.6	3.1	3.8						

Օդի ջերմաստիճանը՝ ըստ ամիսների

Բնակավայրի, օդերևութաբանական կայանի անվանումը	Բարձրությունը ծովի մակարդակից, մ	Միջին ջերմաստիճանը ըստ ամիսների, °C												Միջին տարեկան, °C	Բացարձակ նվազագույն, °C	Բացարձակ առավելագույն, °C
		Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր			
Արմավիր	870	-4.1	-1.3	5.4	12.5	17.4	21.9	25.8	25.3	20.2	13.0	5.7	-0.8	11.8	-31.4	41.5

Օդի հարաբերական խոնավությունը՝ ըստ ամիսների

Բնակավայրի, օդերևութաբանական կայանի անվանումը	Օդի հարաբերական խոնավությունը՝ ըստ ամիսների, %												Միջին տարեկան, %	Միջին ամսական	
	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր		Ամենացուրտ ամսվա, %	Ամենաշոգ ամսվա, %
Արմավիր	75	70	62	56	56	50	46	47	51	61	70	76	60	75	46

Մթնոլորտային տեղումները

Բնակավայրի, օդերևութաբանական կայանի անվանումը	միջին ամսական Տեղումների քանակը օրական առավելագույն, մմ												Տարեկան	Տեղումների քանակը նոյեմբեր-մարտ ամիսներին, մմ	Տեղումների քանակը ապրիլ-հոկտեմբեր ամիսներին, մմ
	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր			
Արմավիր	18	18	23	33	43	24	13	9	11	25	20	17	254	96	158
	19	21	26	30	47	21	38	31	35	30	28	20	47		

Ջյան ծածկույթ

Բնակավայրի անվանումը	Ջյան ծածկույթը			
	Առավելագույն տասնօրյակային բարձրությունը, սմ	Տարվա մեջ ձնածածկույթով օրերի քանակը	Ջյան մեջ առավելագույն քանակը, մմ	Գրունտի սառչման առավելագույն խորությունը, սմ
Արմավիր	42	38	92	70

Նկ. 3.7-ում ներկայացված է կլիմայական գոտիների տարածման սխեմատիկ քարտեզը:

Նկար 3.7. Կլիմայական շրջանցման սխեմատիկ քարտեզ

● Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ԲԻՆԳ» տեղամաս

3.3. Սողանքներ, սեյսմակայունություն

Ըստ «2007-2010 թթ. ՀՀ տարածքի առավել վտանգավոր սողանքների ամփոփագրի կազմման աշխատանքների» հաշվետվության և ՀՀ Սողանքների քարտեզի, շրջանում սողանքներ և առավել վտանգավոր սողանքային մարմիններ չկան: Քարաթափումների և

սողանքների առաջացման ռիսկերը զրոյական են: Տեղամասի և նրան հարակից տարածքների ուսումնասիրությունները հաստատում են, որ սողանքներ, կարստեր և փլուզումների առկա չեն:

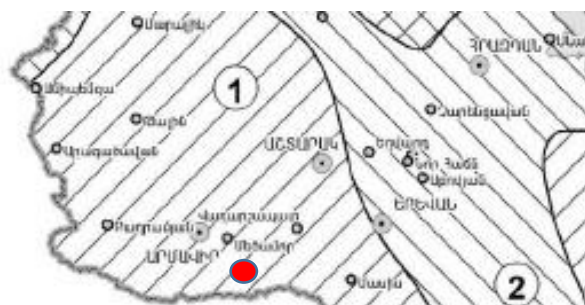
Նկար 3.8. ՀՀ սողանքային շրջանները

Մարզարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամաս

Հայաստանի հանրապետությունը գտնվում է ակտիվ երկրաշարժային գոտում: Հյուսիսից հարավ առանձնացվում են հետևյալ սեյսմիկ գոտիները՝ Մերձքուռյան, Սոմխեթա-Ղարաբաղի, Մերձսևանյան, Կապան-Գոգորանի, Ծաղկունյաց-Զանգեզուրի, Երևան-Օրդուբադի, Ուրծ-Վայքի: Հիմնականում նշված գոտիների սահմաններով է անցնում երկրակեղևի խորքային բեկվածքները, որոնցից ամենախոշորներն են Սևան-Աքերայի, Շիրակ-Զանգեզուրի և Միջին Արաքսյան /Երևանյան/ բեկվածքները:

ՀՀ Քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2020թ. դեկտեմբերի 28-ի թիվ 102-Ն հրամանով հաստատված ՀՀՇՆ 20.04- «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր» փաստաթղթով սահմանվում են այն չափանիշները, որոնք պետք է դրվեն շենքերի ու կառուցվածքների նախագծման ու կառուցման ընթացքում /սեյսմակայունության հիմնական սկզբունքներ/: Սեյսմակայուն շինարարությունը իրականացվում է տարբերակված՝ երեք, ըստ ուժգնության աճող հաջորդականությամբ՝ 1, 2, 3 սեյսմիկ գոտիներում, որոնց համար գրունտի հորիզոնական արագացման մեծությունը համապատասխանաբար 300, 400 և 500 սմ/վրկ² է: Նույն հրամանի հավելվածում ներկայացված է ՀՀ բնակավայրերի ցուցակը ըստ սեյսմիկ գոտիների:

Նկար 3.9. Սեյսմիկ շրջանացման սխեմատիկ քարտեզ

● Մարզարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամաս

Հանքավայրի տարածքը և մոտակա բնակավայրերը գտնվում են 1-ին սեյսմիկ գոտում: Հայցվող տարածքին վերագրվում է գրունտի հորիզոնական արագացում $a = 0.3g$ /գրունտային ստվարաշերտի վերին մակերևույթի վրա երկրաշարժի ժամանակ առաջացած արագացման մեծությունը հորիզոնական ուղղությամբ/:

3.4. Մթնոլորտային օդը

ՀՀ տարածքում օդային ավազանի ֆոնային աղտոտվածությունը վերահսկում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարությունը: Օդային ավազանի աղտոտվածության մոնիթորինգային աշխատանքները կատարվում են ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոօդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» (ՀՄԿ) ՊՈԱԿ-ի կողմից:

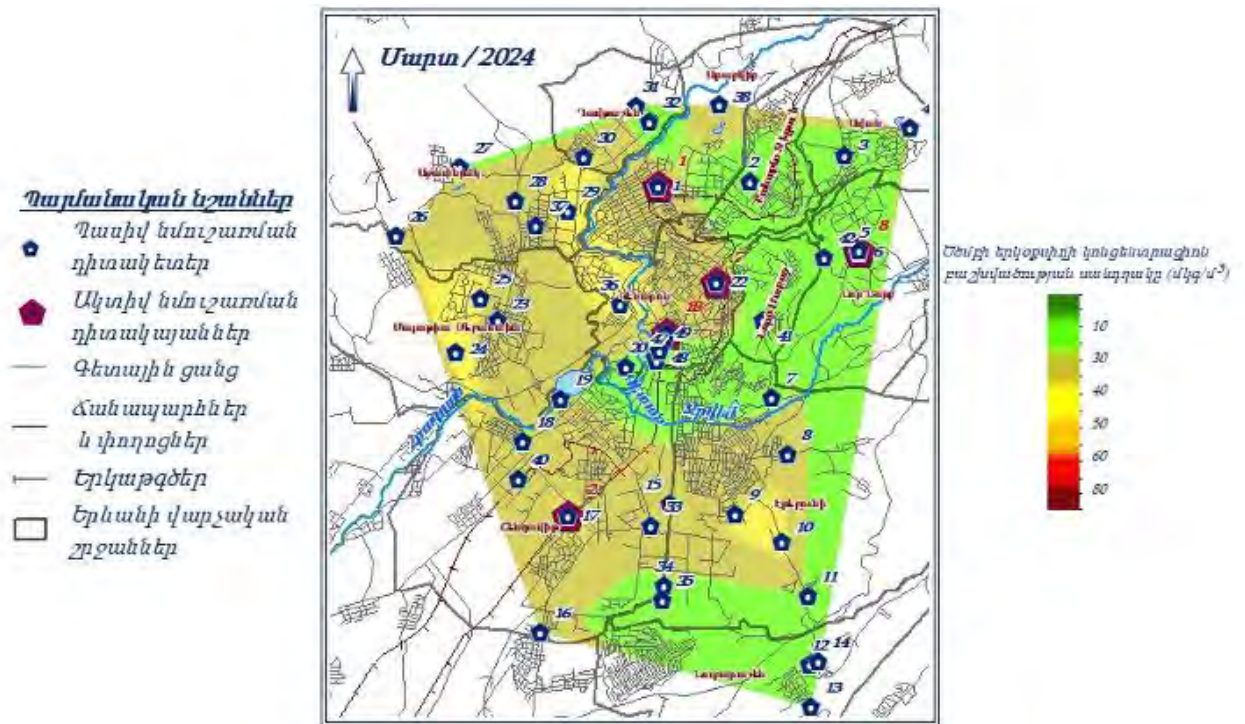
Նկ. 3.10. ՀՀ մթնոլորտային օդի որակի մոնիթորինգի դիտացանց
Մարզարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամաս

●

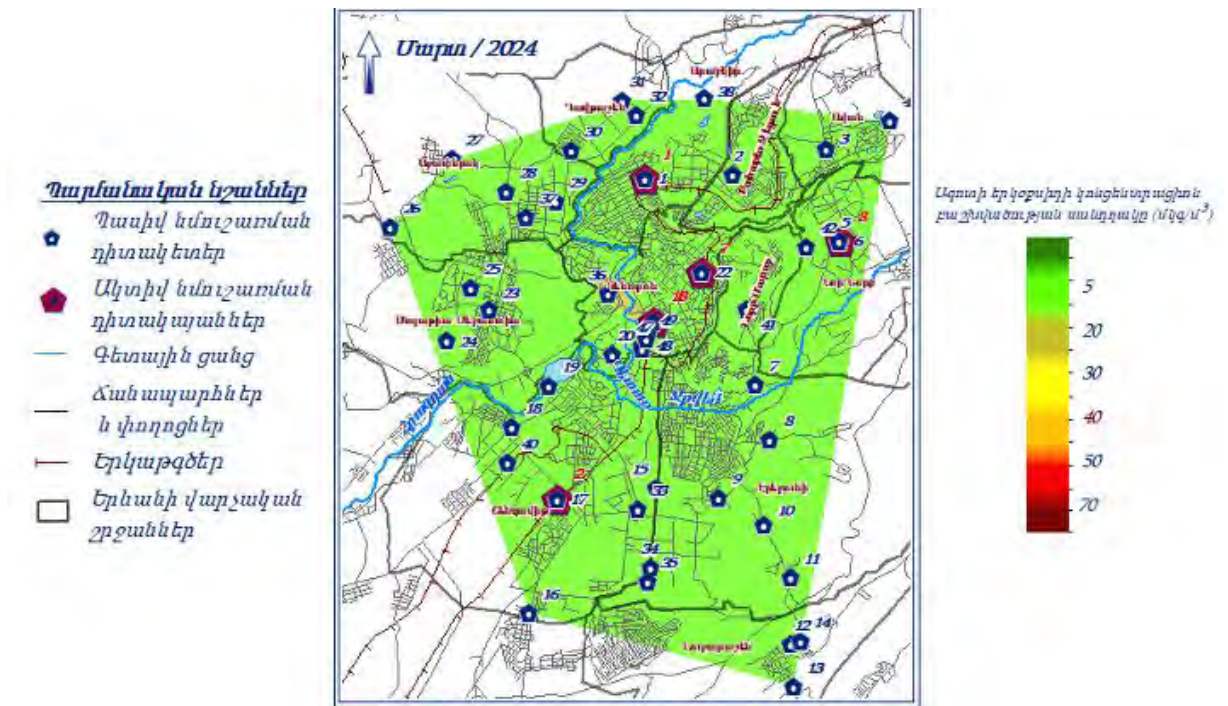
Մթնոլորտն աղտոտող նյութերի պարունակություններն որոշելու համար 2024 թվականի 1-ին եռամսյակում մթնոլորտային օդի դիտարկումներ կատարվել են Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Ալավերդի, Հրազդան, Սրարատ, Ծաղկաձոր, Չարենցավան, Կապան և Քաջարան քաղաքներում: Ընդհանուր առմամբ վերը թվարկված բնակավայրերում գործում է 15 անշարժ՝ ակտիվ նմուշառման դիտակայան և 214 շարժական՝ պասիվ նմուշառման դիտակետ:

Տարածքում մշտական դիտակայաններ կամ պասիվ նմուշառիչներ տեղադրված չեն և օդային ավազանի աղտոտվածության վերաբերյալ տվյալներ չկան:

Հայցվող տեղամասն իր տեղադիրքով մոտ է մայրաքաղաք Երևանին (մոտ 25 կմ), որտեղ կատարվում են փոշու, ծծմբի երկօքսիդի, ազոտի երկօքսիդի, և գետնամերձ օզոնի դիտարկումներ: Քաղաքում գործում է 45 շարժական դիտակետ և 5 անշարժ դիտակայան: 2024 թվականի 1-ին եռամսյակում Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու, ծծմբի և ազոտի երկօքսիդների միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Նկ. 3.11. Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը

Նկ. 3.12. Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը

Որոշակի պատկերացում տարածքի օդային ավազանների աղտոտվածության մասին կարելի է ստանալ հաշվարկային եղանակով: Դրա համար ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Շրջակա միջավայրի վրա ներգործության մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը մշակել է ուղեցույց ձեռնարկ, որում ներկայացված են մթնոլորտային օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցանիշների կախվածությունը տվյալ բնակավայրի ազգաբնակչության քանակից: Հաշվի առնելով, որ տեղամասի տարածքին ամենամոտ գտնվող բնակավայրերի՝ Մարգարա, Արագափ և Վարդանաշեն գյուղերի մշտական բնակչությունը թվաքանակը համաձայն Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտեի տվյալների 2024թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, կազմում է մոտ 4214 մարդ, տեղամասի տարածքի մթնոլորտային օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցանիշներն կլինեն. փոշի՝ 0.2 մգ/մ³, ծծմբի երկօքսիդ՝ 0.02 մգ/մ³, ազոտի երկօքսիդ՝ 0.008 մգ/մ³ և ածխածնի օքսիդ 0.4 մգ/մ³:

3.5. Ջրային ռեսուրսները

Տարածաշրջանը հարուստ է ջրային ռեսուրսներով: Ջրագրական հիմնական միավորը Արաքս գետն է, իր Հրազդան խոշոր վտակով: Շրջանի տարածքով է հոսում նաև Մեծամոր գետը:

Արաքս գետը սկիզբ է առնում Թուրքիայի ներկայիս սահմաններում, Հայկական լեռնաշխարհի Բյուրակն բարձրավանդակի ջրբաժան սարավանդի միջլեռնային սառցադաշտային կրկեսների մորենային արգելափակման լճերից ու 2200-2700 մ բարձրությունների վրա լավային կառերից բխող աղբյուրներից: Հոսելով դեպի արևելք Արաքսը իր միջին հոսանքներում երկու անգամ մտնում է ՀՀ սահմանները գետի ընթացքով 364-րդ և 746-րդ կմ հեռավորությունների վրա, դառնալով սահմանային գետ Հայաստանի ու Թուրքիայի (մոտ 150 կմ) և Հայաստանի ու Իրանի (42 կմ) միջև: Արաքսի ջրհավաք ավազանի մակերեսը կազմում է 102 հազ. կմ², որից 22.6 հազ.կմ² Հայաստանի Հանրապետության տարածքում: Մինչև հանրապետության սահմանը հասնելը Արաքսը, ունենալով 11630 կմ² ջրհավաք ավազան, արդեն ջրառատ գետ է և ունի ուրույն ջրաբանական բնութագիր: Չնայած ակունքներում աղբյուրալճային սնմանը, նա ունի լեռնային գետերին հատուկ զարնանային բուռն վարարումների ռեժիմ: Արարատյան դաշտի սահմաններում Արաքսը հաճախ ողողում է մերձափնյա հողերը, քանդում ավազաշտպան կառույցներն ու թմբաշարերը: Գետի հիդրոլոգիական բնութագրիչները ըստ Սուրմալու դիտակետի ներկայացված են աղյուսակ 3.6-ում: Արաքսի ջրերը հայտնի են պղտորության բարձր մակարդակով: Ջրի տարեկան պղտորությունը կազմում է միջինը 1200 գր/մ³, բերվածքների միջին ծախսը 200 կգ/վրկ: Գարնանային վարարման ժամանակ առավելագույն պղտորությունը կազմում է 26000 գր/մ³ և տևում է մեկ շաբաթ, բերվածքների ծախսը կազմում է 3100 կգ/վրկ:

Հրազդան գետը՝ Արաքսի ձախ վտակը, սկիզբ է առնում Սևանա լճից (1900 մ), հոսում է հյուսիս-արևելքից հարավարևելք: Երկարությունը 141 կմ է, ջրհավաք ավազանի մակերեսը՝ 2560 կմ² (առանց Սևանա լճի): Թափվում է Արաքս գետ Մեծամորի գետաբերանից 5 կմ հոսանքով ներքև: Գետավազանի մակերևույթի ամենաբարձր կետը կազմում է 3467 մ, իսկ ամենացածր կետը՝ 790 մ, Արաքս գետին միախառնվելու հատվածը: Վերին հոսանքում առաջացնում է գալարներ, դարավանդներ Հրազդանը բնական հունով սկիզբ է առել Սևանա լճից, սակայն այժմ գետի սկիզբ է համարվում ստորգետնյա ջրանցքը, որը ջուր է մատակարարում Սևանի հիդրոէլեկտրակայանին (այսուհետ՝ ՀԷԿ) և 5.5 կմ հոսելով 70 մ խորությամբ, դուրս է գալիս երկրի մակերևույթ Գեղամավան գյուղի մոտ, ապա անցնելով ևս 8.5 կմ դերիվացիոն ջրանցքով թափվում է Աղբյուրակի ջրամբար: Ստորին հոսանքում հովիտն աստիճանաբար լայնանում է և դուրս գալիս Արարատյան դաշտ: Հրազդան գետի ընդհանուր անկումը կազմում է ավելի քան 1100 մ: Մինչև Հրազդան

(Աթարբեկյան) ՀԷԿ-ի կառուցումը Սևանա լճից բաց թողնվող ջուրն անցնում էր Հրազդան-Հրազդան դիտակետով: Սակայն ՀԷԿ-ի դերիվացիոն ջրանցքի շահագործումից հետո ջուրը սկսեց շրջանցել Հրազդան հիդրոլոգիական դիտակետը և անցնելով Հրազդան ՀԷԿ-ով թափվում է Աղբյուրակ ջրամբար: Հրազդան գետը հոսելով հանրապետության կենտրոնական շրջաններով և մայրաքաղաքի միջով, համարվում է հանրապետության հիմնական ջրային զարկերակներից մեկը: Խոշոր վտակներն են Մարմարիկը, Ծաղկաձորը, Դալարը, Արագետը:

Հրազդան գետի ջրային ռեժիմի համար բնորոշ են հետևյալ փուլերը՝ գարնանային վարարում, ամառ-աշնանային և ձմեռային սակավաջրություն: Տարեկան կտրվածքով ամենից շատ հոսքանցնում է վարարումների շրջանում: Հրազդան գետի Հրազդան ջրաչափական դիտակետով վարարումների շրջանում անցնում է տարեկան հոսքի 70%-ը, մնացած ամիսներին բաժին է ընկնում տարեկան հոսքի միայն 30%-ը: Գարնանային վարարումները հիմնականում սկսվում են մարտի կեսերին և շարունակվում են մինչև հունիսի կեսերը, և ունի լավ արտահայտված ալիքի տեսք: Միջին տևողությունը կազմում է մոտ 90 օր, որը կախված է գետի սնման ռեժիմից, օդի ջերմաստիճանից, ձնհալքի շրջանում հեղուկ մթնոլորտային տեղումներից, ձյան մեջ եղած ջրի պաշարից, կայուն ձնածածկույթի հաստատման և վերացման պայմաններից:

Հիդրոլոգիական դիտակետերում Հրազդան գետի հոսքի բնութագրիչները ներկայացված են աղյուսակ 3.6-ում:

Մեծամոր գետի ակունքն ընդունված է համարել Այդր լճից արևմուտք՝ մոտ 860 մ բացարձակ բարձրության վրա գտնվող ճահճուտները, սակայն գետի սնման գործում մեծ է հատկապես Այդր լճի դերը: Գետը հոսում է Արարատյան դաշտով և թափվում է Արաքս գետ՝ գետաբերանից 625 կմ վերև: Գետի երկարությունը 38 կմ է, ունի ոչ մեծ թեքություն, միջինը՝ 1 մ 1 կմ-ի վրա: Ակունքին մոտ նրա մեջ է թափվում Մաստարա սելավը, որը սկիզբ է առնում Արագածի լեռնազանգվածի արևմտյան լանջերի 3600 մ բարձրությունից և ունի 98 կմ երկարություն: Մեծամորի գետաբերանից 26 կմ վերև թափվում է Քասախ վտակը:

Եթե չհաշվենք վտակների ազդեցությունը, Մեծամոր գետն ունի բացառապես ստորերկրյա սնում գետային հոսքի բարձր բնական կարգավորվածությամբ: Այդ և հիդրոլոգիական այլ բնութագրերով խիստ տարբերվում է հանրապետության մյուս գետերից:

Մեծամորի գետային հոսքը տարվա ընթացքում բաշխվում է գրեթե հավասարաչափ:

Հիդրոլոգիական դիտակետերում Մեծամոր գետի հոսքի բնութագրիչները ներկայացված են աղյուսակ 3.6-ում:

Աղյուսակ 3.6.

Արաքս, Հրազդան և Մեծամոր գետերի հոսքերի բնութագրիչները հիդրոլոգիական դիտակետերում

Գետ-դիտակետ	Ջրհավաք ավազանի		Միջին տարեկան հոսքը, մ ³ /վ	Տարեկան հոսքի		
	մակերեսը, կմ ²	Միջին բարձրությունը, մ		շերտը մմ	մոդուլը, լ/վ. կմ ²	ծավալը, մլն մ ³
Արաքս-Սուրմալու	22100	920	80.2	114	3.63	2529
Հրազդան-Հրազդան	697	2200	7.74	350	11.1	244
Հրազդան-Արգել	503	2310	4.19	263	8.35	132
Հրազդան-Երևան	2000	1999	5.60	88.0	2.80	177
Հրազդան-Հովտաշեն	2500	1748	25.8	350	11.1	815
Մեծամոր-Տարոնիկ	1560	1410	15,0	304	9,64	474
Մեծամոր - Ռանչպար	3540	1610	33,1	294	9,35	104,4

Մակերևութային ջրերի աղտոտվածության մոնիթորինգային աշխատանքները կատարում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը, ըստ որի «ՀՀ շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի արդյունքների մասին» 2022 թվականի 4 -րդ եռամսյակում դիտարկումներ են իրականացվել Արաքս գետի 7 դիտակետում: Որոշված ցուցանիշներից գերազանցվել են ԹԲՊ-ի, ԹԿՊ₅-ի, ամոնիում, նիտրիտ և սուլֆատ իոնների, նատրիումի, մագնեզիումի, ցինկի, պղնձի, քրոմի, մանգանի, վանադիումի, երկաթի, ալյումինի և սելենի համապատասխան ՍԹԿ-ները: Արաքս գետի աղտոտվածության գերազանցումների վերաբերյալ նոյեմբեր ամսվա տվյալները՝ ըստ թիվ 25 դիտակետի (Հուշակերտ գյուղից 0.9 կմ ներքև), բերված են աղյուսակ 3.7 –ում, Արաքս գետի ջրի որակի դիտարկումները ներկայացված է նկար 3.13, ա-ում:

Աղյուսակ 3.7

Արաքս գետի ջրի որակի մոնիթորինգի գնահատման արդյունքները

Ցուցանիշը	Չափման միավորը	ՍԹԿ	Կոնցենտրացիաների գերազանցումը ՍԹԿ-ից (անգամ)
1	2	3	4
Ամոնիում իոն	մգN/լ	0.39	1.2
Նիտրիտ իոն	մգN/լ	0.024	-
Սուլֆատի իոն	մգ/լ	100	-
Նատրիում	մգ/լ	120	-
1	2	3	4

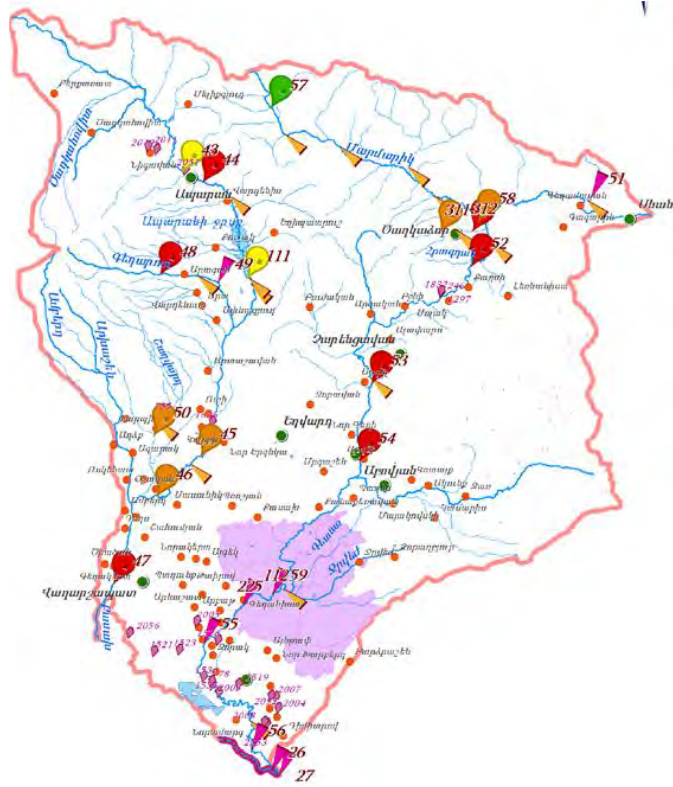
Մազնեզիում	մգ/լ	40	-
Պղինձ	մգ/լ	0.001	2.5
Քրոմ	մգ/լ	0.001	3.4
Մանգան	մգ/լ	0.01	-
Վանադիում	մգ/լ	0.001	6.2
Երկաթ	մգ/լ	0.2	-
Այուրմին	մգ/լ	0.04	2.2
Սելեն	մգ/լ	0.001	-

Հրազդան գետի ջրի որակը Երևանից ներքև՝ Դարբնիկ գյուղի մոտ, գետաբերանի և Գեղանիստ գյուղի մոտ հատվածներում հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս): Հրազդանի ջրավազանային կառավարման տարածքի մակերևույթային ջրերի որակի դիտացանցը ներկայացված է նկար 3.13, բ-ում:

Մեծամոր գետի ջրի որակը Վաղարշապատ քաղաքից հարավ և Վաղարշապատ քաղաքից հարավ-արևելք հատվածներում հոկտեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս): Ռանչպար գյուղից ներքև հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս): Հրազդանի ջրավազանային կառավարման տարածքի մակերևույթային ջրերի որակի դիտացանցը ներկայացված է նկար 3.13, գ-ում:

ա)

3.13. Մակերևութային ջրերի որակի դիտացանց՝ ա) Արաքս գետի ջրավազանային կառավարման տարածք, բ) Հրազդանի ջրավազանային կառավարման տարածք, գ) Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածք, դ) պայմանական նշաններ

Նախատեսվող գործունեության տարածքում ամենամոտ գտնվող ջրային օբյեկտը Արաքս գետն է՝ մոտ 60 մ հեռավորության վրա:

Տեղամասի տարածքում գրունտային ջրերի մասին տեղեկությունը առայժմ բացակայում է: Սակայն ենթադրվում է, որ գրունտային ջրեր առկա են, քանի որ այն գտնվում է Արաքս գետի ավազանում: Դրանց քանակի և որակի մասին տեղեկություն կատարվի երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ավարտին:

Խմելու և տեխնիկական ջրի պահանջարկը կարող է բավարարվել Մարգարա գյուղի ջրերի հաշվին:

3.6. Հողերը

Տեղամասի շրջանում զարգացած են հիմնականում ոռոգելի մարգագետնային գորշ, գետահովտադարավանդային և աղուտ-ալկալի հողատիպերը:

Ոռոգելի մարգագետնային գորշ հողերը ձևավորվել են Արարատյան հարթավայրի 800-950 մ բարձրության սահմաններում, ինչպես մարդու դարավոր գործունեության, այնպես էլ գրունտային ու մակերեսային խոնավության համատեղ ներգործության պայմաններում, որոնց ընդհանուր տարածքը կազմում է 53 հազ. հա: Այդ հողերի համար բնորոշ է թույլ հումուսայնությունը (1.5-2.0%) և կարբոնատայնությունը (3-7%), հիմնային ռեակցիան (pH 8.2-8.5), միջին կլանման ծավալը (30-40 մգ.էկվ/100 գ) և բավարար ֆիզիկական հատկությունները: Հողերը հարուստ են ընդհանուր ֆոսֆորով (0,19-0,50%), և կալիումով (1.3-2.07%), սակայն աղքատ են ընդհանուր ազոտով (0.06-0.16): Ստորև ներկայացվում է այս տիպի հողերի քիմիական կազմը.

Աղյուսակ 3.8

Ոռոգելի մարգագետնային գորշ հողերի քիմիական կազմը

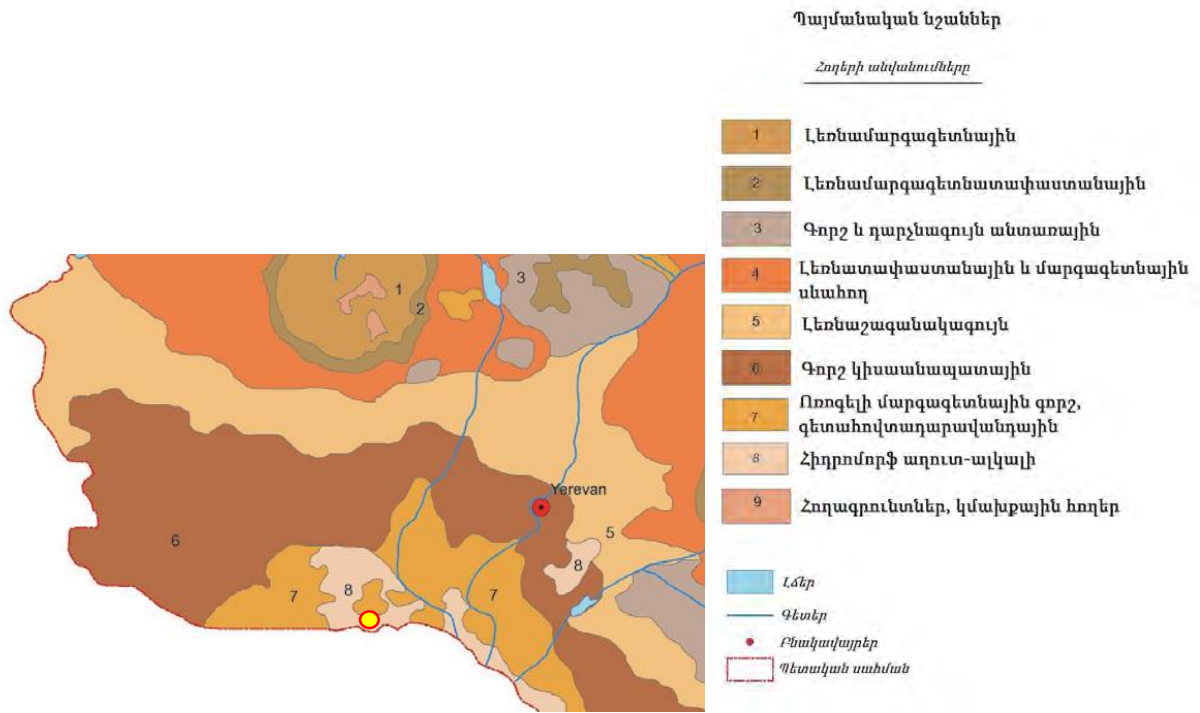
Հողի տիպը և ենթատիպը	Խորությունը, սմ	Հումուս, %	CO ₂ , %	Կլանված հումքերի գումարը, մ.էկվ. 100 գ հողում	pH-ը ջրային քաշվածքում
Մարգագետնային գորշ ոռոգելի	0-21	1.8	6.0	26.8	8.4
	21-43	1.6	6.3	28.0	8.4
	43-65	0.9	7.9	31.9	9.0
	65-92	0.8	6.8	22.0	9.4
	92-182	0.9	6.8	36.8	9.5

Գետահովտադարավանդային հողերի առաջացումը կապված է մշտական հոսող գետերի գործունեության հետ: Դրանք առաջանում են գլխավորապես գետափերում հարթ տարածությունների առկայության պայմաններում: Սովորաբար, այս հողերն ունեն պարզ

շերտավոր կառուցվածք, մեծ հզորություն և աչքի են ընկնում բարձր արտադրողականությամբ: Կախված նրանից, թե որ հողային գոտու սահմաններում են դրանք առաջացել, ինչ չափով են արտահայտված հիդրոմորֆ պայմանները, կարող են պարունակել սկսած 1.5-2%-ից մինչև 4-6% և անգամ ավելի հումուս: Նման հողերը սովորաբար ունենում են հատիկակնձկային ստրուկտուրա:

Հողային լուծույթի ռեակցիան հիմնականում չեզոք է կամ թույլ հիմնային: Կլանման տարողությունը մեծ չէ (15-25 մ.էկվ. 100 գ հողում), կլանված կատիոնների կազմում գերակշռողը կալցիումն է:

Աղուտ-ալկալի հողերը ձևավորվել են Արարատյան հարթավայրի խոնավ և գերխոնավ հատվածներում, որտեղ գրունտային ջրերը հանքայնացված են և գտնվում են երկրի մակերեսից 0,5-2.5 մ խորության վրա: Դրանց ընդհանուր մակերեսն Արարատյան հարթավայրում կազմում է 24 հազ. հա: Աղուտ հողերը պարունակում են չնչին քանակությամբ օրգանական նյութեր, ունեն ոչ բարձր կլանողունակություն (10-20 մգ էկվ 100 գ հողում), հումուսի կազմում գերակշռում են ֆուլվոթթւոնները, քիչ է ազոտի և հանքային սննդատարրերի քանակը, ռեակցիան սովորաբար թույլ հիմնային է ($pH=7.3-7.5$), իսկ սողային աղուտները աչքի են ընկնում բարձր հիմնայնությամբ՝ $pH=9-11$: Դրանք բնութագրվում են ուժեղ աղակալվածությամբ (1-3%), կարբոնատների զգալի պարունակությամբ (10-16%), բարձր ալկալիացվածությամբ (25-80%), որոնց յուրացումը կարող է իրականացվել միայն քիմիական մեկտրացման ճանապարհով: Այս հողերն ընդգրկված են համայնքների այլ հողերի կազմում, որոնք հիմնականում չեն օգտագործվում:

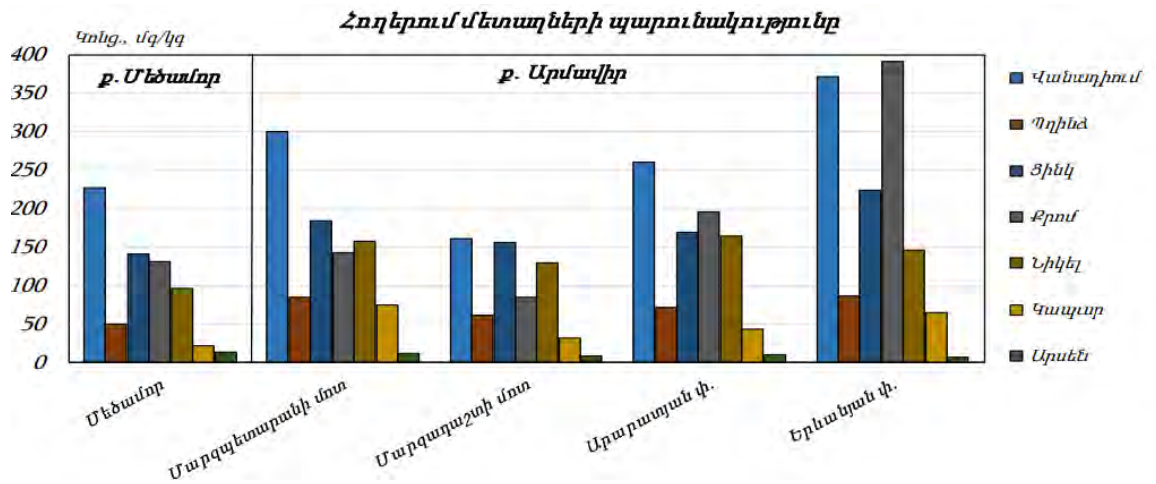
Նկար 3.14. ՀՀ հիմնական հողատիպերի քարտեզ

● Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ԲԻՆԳ» տեղամաս

Նախատեսվող գործունեության շրջանակներում երկրաբանահետախուզական աշխատանքները կատարվելու են մոտ 3.17 հա տարածքում: Հայցվող տեղամասում նախկինում խախտված, վերականգնված հողեր, հանված, պահեստավորված, պահպանված հողաբուսական շերտ չկա, սակայն այստեղ առկա են լցակույտեր, որոնց որակական և քանակական բնութագրերի մասին տեղեկատվություններ դեռևս առկա չեն:

Հողերի ծածկույթի աղտոտվածության մոնիթորինգային աշխատանքները կատարվում են ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կողմից: Համաձայն հայցվող տեղամասի ամենամոտ՝ Մեծամոր և Արմավիր քաղաքների դիտակետերի 2022 թվականի 4-րդ եռամսյակի տվյալների Մեծամոր քաղաքում ուսումնասիրված հողերում վանադիումի պարունակությունը գերազանցում է համապատասխան ՍԹԿ-ն՝ 1.5 անգամ, պղնձի պարունակությունը՝ 16.7 անգամ, ցինկի պարունակությունը՝ 6.1 անգամ, քրոմի պարունակությունը՝ 21.8 անգամ, նիկելի պարունակությունը՝ 24.3 անգամ և արսենի պարունակությունը՝ 7.0 անգամ: Արմավիր քաղաքում ուսումնասիրված հողերում վանադիումի պարունակությունը գերազանցում է համապատասխան ՍԹԿ-ն՝ 1.1-2.5 անգամ, պղնձի պարունակությունը՝ 20.7-28.7 անգամ, ցինկի պարունակությունը՝ 6.8-9.7 անգամ, քրոմի պարունակությունը՝ 14.2-

65.2 անգամ, նիկելի պարունակությունը՝ 32.5-41.0 անգամ, կապարի պարունակությունը՝ 1.4-2.4 անգամ և արսենի պարունակությունը՝ 4.0-6.5 անգամ:

Նկ. 3.15. Մետաղների պարունակությունը Արմավիրի մարզի քաղաքային հողերում

Հողամասերի սեփականության և նպատակային նշանակության վերաբերյալ տեղեկատվությունը բերվում է ստորև (աղյուսակ 3.9):

Աղյուսակ 3.9

Տվյալներ հողամասերի սեփականության և նշանակության վերաբերյալ

Հ/Հ	Ծածկագիրը	Սեփականության ձևը	Նպատակային նշանակությունը	Գործառնական նշանակությունը կամ հողատեսքը
1.	04-063-0115-0118	ենթավարձակալություն	գյուղատնտեսական	այլ հողատեսք

3.7. Բուսական և կենդանական աշխարհը

Այս տարածքը ներառված է Երևանի ֆլորիստիկ շրջանում, որտեղ տարածված են հիմնականում կիսաանապատային բուսականության պետրոֆիլ տարբերակները՝ օշինդրա-էֆեմերային և հալոֆիլ, պսամոֆիլ անապատային բուսատեսակներով, նաև ավազակավային մայր ապարների վրա բաց և մուգ դարչնային հողերի վրա զարգացած չոր տափաստանային լանդշաֆտային գոտուն բնորոշ բուսականության տեսակներով:

Արմավիրի մարզի տարածքում հանդիպում են ՀՀ բուսերի և կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված հետևյալ տեսակները.

- մեծ ձկնկուլ (*Phalacrocorax carbo* Linnaeus) – հազվագյուտ, անհետացող տեսակ է: Տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Least Concern» կարգավիճակով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Խոցելի»՝ VU B1ab(iii),

- լայնակտուց բադ (*Anas clypeata* Linneus) – կլոր տարի՝ չվահյուր: Տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Least Concern» կարգավիճակով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Խոցելի»՝ VU B1ab(iii)+2ab(iii),

- ոտնացուլիկ (*Himantopus himantopus*) – խոցելի տեսակ է: Տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Least Concern» կարգավիճակով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Խոցելի»՝ VU D1,

- թամբակիր ճպուռ (*Hemianax ephippiger*) – հազվագյուտ, ներկայացված է արեալի սահմանաեզրին գտնվող մեկուսացած պոպուլյացիայով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Վտանգված»՝ B1ab(iii)+2ab(iii),

- մեհելիի պայտաքիթ չղջիկ (*Rhinolophus mehelyi* Matschie) - տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Vulnerable 14e» կարգավիճակով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Խոցելի»՝ B1a+2ab(iii),

- գանգրափետուր հավալուսն (*Pelecanus crispus* Bruch) - հազվագյուտ, կրճատվող թվաքանակով տեսակ է: Գրանցված է նախկին ԽՍՀՄ Կարմիր գրքերում: Տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Vulnerable A2ce+3ce+4ce» կարգավիճակով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Վտանգված»՝ EN D,

- սպիտակաճակատ սագ (*Anser albifrons* (Scopoli, 1769)) - չվող, բնադրող, ձմեռող, քիչ տարածված, հազվագյուտ տեսակ է: Տեսակն ընդգրկված է ԲՊՄՄ Կարմիր ցուցակում (ver. 3.1) «Least Concern» կարգավիճակով: Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակի չափորոշիչներով գնահատվում է որպես «Խոցելի»՝ VU B1ab(iii)+2ab(iii),

- բորակաթուփ Շոբերի (*Nitraria schoberi* L.): վտանգված տեսակ է: Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ: Կատեգորիան՝ EN B 1 ab(i,ii,iii)+ 2 ab(i,ii,iii):

- կալախոտ կասպիական (*Kalidium caspicum* (L.) Ungern-Sternb.) - վտանգված տեսակ է: Հայտնի է միայն Երևանի ֆլորիստիկական շրջանից: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 կմ²-ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 կմ²-ից պակաս: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աղուտների շարունակվող յուրացման հետևանքով: Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Արմավիրի մարզի տարածքում տարածված են ցածր բարձրության (մինչև 1000 մ ծովի մակերևույթից բարձր) հարթավայրերին բնորոշ կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչներ: Շրջանում կենդանական աշխարհը ներկայացված է գերազանցապես անապատային և կիսաանապատային լանդշաֆտներին բնորոշ տեսակներով: Երկկենցաղներից հանդիպում է լճային գորտը, սիրիական սխտորագորտը, կանաչ դողողը, մողեսներից՝ կլորագլխիկը, օձագլխիկը և երկարատու սցինկը, օձերից՝ կույր օձուկը: Բազմազան են թռչունները և միջատները: Թիթեռներից բնորոշ են սատիրները, խոշոր առագաստաթիթեռները:

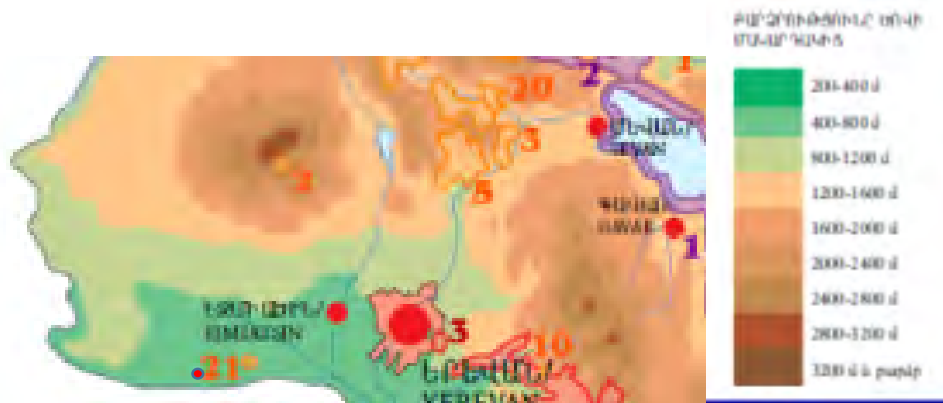
Սակայն այստեղ հանդիպում են նաև արտագոնալ բնակավայրերին (քարաթափեր, ցանքեր, այգիներ, բնակավայրեր) բնորոշ տեսակներ: Կաթնասունները առավել կերպով ներկայացված են կրծողներով, որոնց մի մասը վարում է ստորգետնյա կենսակերպ: Թռչունները ներկայացված են բաց տարածքներին բնորոշ տեսակներով: Սողունները և երկկենցաղները փոքրաքանակ են: Գարնան և աշնան սեզոններին այստեղ հանդիպում են բազմաթիվ չվանցող տեսակներ: Մարզի տարածքի դոմինանտ և բնորոշ տեսակներից կարելի է նշել Հայաստանում ամենուրեք տարածված *Crociodura* (սպիտակատամիկ), *Vulpes vulpes* L. (աղվես), *Cricetus auratus* Nat. (գերմանամուկ), *Microtus arvalis* Pall. (դաշտամուկ), *Perdix perdix* L. (կաքավ), *Grus grus* L. (կռունկ) և այլն:

Հանքավայրի շրջանի կենդանական աշխարհը ներկայացված է սակավաթիվ տեսակներով: Հանրապետության տարածքում լայնորեն տարածված տեսակներից գրանցվել են նապաստակ, աղվես, գայլ:

Տեղամասի տարածքում դաշտային դիտարկումների ժամանակ կատարվել է ՀՀ կենդանիների և բույսեր կարմիր գրքերում գրանցված տեսակների համադրում, որի արդյունքում կարմիր գրքերում գրանցված տեսակներ չեն հայտնաբերվել:

3.8. Վտանգված էկոհամակարգերը

Արգելավայրերը մշտապես կամ ժամանակավորապես առանձնացված տարածքներ են, որտեղ ապահովվում են էտալոնային, գիտական, պատմամշակութային, տնտեսական արժեք ներկայացնող բնական համալիրների և նրանց տարրերի տեսակների պահպանությունն ու վերարտադրությունը:

Նկ. 3.16. ՀՀ հատուկ պահպանվող տարածքները:

21. «Որդան կարմիր» արգելավայր

• Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔՐՆԳ» տեղամաս

Արմավիրի մարզում է գտնվում Որդան կարմիր արգելավայրը, որը կազմավորվել է 1987 թվականին, ունի 220 հա տարածք: Բաղկացած է երկու առանձին տեղամասերից՝ Արագափի գյուղական համայնքի հյուսիսարևմտյան մասում (198.33 հա) և Ջրառատի գյուղական համայնքի հյուսիսային մասում (21.52 հա)՝ Արարատյան հարթավայրում, ծովի մակերևույթից 835-850 մետր բարձրության վրա:

Արգելավայրի տարածքում իրականացվող հիմնական գործառույթներն են՝

ա) որդան կարմիրի, որդանախոտի, ինչպես նաև էկոհամակարգերի այլ բուսական և կենդանական տարրերի էկոլոգիական առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը, համակեցությունների վիճակի մոնիթորինգը, որդան կարմիրի ու որդանախոտի գիտականորեն հիմնավորված վերարտադրությունը.

բ) արգելավայրի ռեժիմին համապատասխան զբոսաշրջության տարբեր ձևերի կազմակերպումը:

Համաձայն 2006թ.-ի նոյեմբերի 27-ի ՀՕ-211-Ն բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին ՀՀ օրենքի 18 «Պետական արգելավայրերի պահպանության ռեժիմը»

և 19 «Բնության հուշարձանների պահպանության ռեժիմը» հողվածների, համապատասխանաբար, պետական արգելավայրի տարածքում արգելվում է ցանկացած գործունեություն, որը խախտում է արգելավայրի էկոհամակարգերի կայունությունը կամ սպառնում է հատուկ պահպանության կարիք ունեցող էկոհամակարգերի, բուսական և կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների, գիտական կամ պատմամշակութային արժեք ունեցող օբյեկտների պահպանությանը և բնության հուշարձանի զբաղեցրած տարածքում արգելվում է ցանկացած գործունեություն, որը սպառնում է դրա պահպանությանը:

«Որդան կարմիր» արգելավայրը գտնվում է հանքավայրի հայցվող տարածքից մոտ 3 կմ հեռավորության վրա:

3.9. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքները

Հայցվող տեղամասի տարածքը, ինչպես նաև հարակից շրջանները ներառված չեն բնության հատուկ պահպանվող տարածքում: Արմավիրի մարզում հաստատված բնության հուշարձանները նախագծվող տարածքից գտնվում են 11 կմ և ավելի հեռավորության վրա:

ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի N 967-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ տարածքի բնության հուշարձանների ցանկը, համաձայն որի Արմավիրի մարզում են գտնվում բնության հետևյալ հուշարձանները.

Աղյուսակ 3.10

Արմավիրի մարզի բնության հուշարձանների ցանկ

Ջրագրական հուշարձաններ		
1.	«Մեծամոր» լիճ	Արմավիրի մարզ, Տարոնիկ գյուղից մոտ 3 կմ հս-արմ
Կենսաբանական հուշարձաններ		
1.	Ավազասեր (պսամոֆիլ) բուսականություն»	Արմավիրի մարզ, քաղ. Վաղարշապատ, Ջվարթնոց տաճարի մոտ
2.	«Ջրաճահճային բուսականություն»	Արմավիրի մարզ, Մեծամոր լիճ

ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

4.1. Ենթակառուցվածքներ

Երկրաբանական ուսումնասիրության համար նախատեսվող տարածքը գտնվում է ՀՀ Արմավիրի մարզի Մեծամոր համայնքի Մարգարա բնակավայրում:

Նկ. 4.1 Արմավիրի մարզի ակնարկային քարտեզ

ՀՀ Արմավիրի մարզը գտնվում է հանրապետության արևմտյան հատվածում: Մարզը հյուսիսից սահմանակից է Արագածոտնի մարզին, արևելքից՝ մայրաքաղաքին, հարավ-արևելքից՝ Արարատի մարզին և արևմուտքից՝ պետական սահմանով, սահմանակից է Թուրքիային:

Աղյուսակ 4.1

Արմավիրի մարզի սոցիալ-տնտեսական հակիրճ բնութագիրը

Տարածքը	1231 կմ ²
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը, %	4.1
Համայնքներ, 2022 թ. տարեսկզբի դրությամբ	8
Քաղաքներ	3
Գյուղեր	95
Բնակչության թվաքանակը 2022 թ. տարեսկզբի դրությամբ այդ թվում՝	264.4 հազ. մարդ
քաղաքային	82.5 հազ. մարդ
գյուղական	181.9 հազ. մարդ
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր այդ թվում՝ վարելահողեր	96838.9 հա 39765.2 հա

Մարզի տարածքով են անցնում հանրապետական նշանակություն ունեցող ավտոխճուղիներ՝ Երևան– Արմավիր, Երևան–Քարակերտ և Երևան–Գյումրի, ինչպես նաև Երևան–Թբիլիսի երկաթուղին: Արմավիրի մարզը հանրապետությունում առանձնանում է իր զարգացած գյուղատնտեսությամբ և արդյունաբերությամբ: Մարզի աշխարհագրական դիրքը և բնակլիմայական պայմանները նպաստավոր են, ինչպես բուսաբուծության (բազմամյա տնկարկներ, բանջարեղեն), այնպես էլ անասնաբուծության զարգացման համար: Անասնաբուծության բնագավառում հիմնականում զարգացած է խոշոր և մանր եղջերավոր անասնաբուծությունը, խոզաբուծությունը և թռչնաբուծությունը, իսկ բուսաբուծության մեջ՝ պտղաբուծությունը, խաղողագործությունը, բանջարաբուծությունը և բուստանաբուծությունը: Հիմնականում մշակվում են հացահատիկալնդեղենային և բանջարաբուստանային մշակաբույսեր: Արդյունաբերությունը մասնագիտացած է էլեկտրաէներգիայի, սննդամթերքի, խմիչքների արտադրության ու շինանյութերի հանքավայրերի շահագործման ուղղություններում: Բեռնաուղևորավորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

2021թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական ոլորտների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ոլորտների ընդհանուր ծավալում կազմել են

- արդյունաբերություն 5.0 %,
- գյուղատնտեսություն 22.6 %,
- շինարարություն 7.3 %,
- մանրածախ առևտուր 4.5 %,
- ծառայություններ 1.5 %:

Մարզկենտրոն Արմավիր քաղաքը (2022թ. տարեսկզբին՝ 27.7 հազ. մարդ) գտնվում է Երևան քաղաքից 44 կմ դեպի հյուսիսարևմուտք: Քաղաքում գործում են գինու (նաև վերմուտ տեսակի) և կոնյակի (1966թ.-ից), պահածոների, կաթի և կաթնամթերքի, հացի, զազապարատուրայի, մոլիբդենի հարստացման, հաստոցաշինական, ֆուրնիտուրայի և այլ շինանյութերի, կահույքի արտադրության գործարաններ, և միակը Հայաստանում խորդենու վերամշակման գործարան, փոքր և միջին բիզնեսով զբաղվող արտադրական և սպասարկման ծառայություններ իրականացնող կազմակերպություններ:

Մեծամոր քաղաքը (2022թ. տարեսկզբին՝ 8.4 հազ. մարդ) Երևանից 38 կմ հեռավորությամբ նշանավոր է Հայաստանի Հանրապետության ատոմակայանով, որը զբաղեցնում է 300 հա տարածք, իր մեծությամբ և հզորությամբ միակն է Հարավային Կովկասում:

Վաղարշապատ քաղաքը (2022թ. տարեսկզբին՝ 46.4 հազ. մարդ) գտնվում է Երևանից 20 կմ հեռավորության վրա: Մեծությամբ և նշանակությամբ մարզի առաջին քաղաքն է: Վաղարշապատում գործում է 5 եկեղեցի: Դրանց մեջ առանձնանում է Հայաստանի գլխավոր եկեղեցին՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի համալիրում գտնվող, Հայ Առաքելական եկեղեցու հոգևոր և վարչական կենտրոն՝ Մայր տաճարը:

4.2. Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիրը

Մարգարա գյուղ, մակերես՝ 7.7 կմ², բնակչություն՝ 1319 մարդ (2022թ. հունվարի 1-ի դրությամբ):

Գյուղը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության Արմավիրի մարզում՝ Արաքս գետի ձախափնյա հարթավայրում: Բարձրությունը ծովի մակարդակից 840 մ է, հեռավորությունը մարզկենտրոնից՝ 18 կմ: Մարգարա գյուղի մոտ է գտնվում Արաքսի գլխավոր կամուրջներից մեկը՝ Մարգարայի կամուրջը:

Բնակիչների նախնիների մեծ մասը 1828-1831 թվականներին գաղթել է Մուշից և Իգդիրից:

Բնակչությունը զբաղվում է գյուղատնտեսությամբ՝ այգեգործությամբ, բանջարաբուծությամբ և անասնապահությամբ:

Գյուղում ունի միջնակարգ դպրոց, առողջության կենտրոն, մանկապարտեզ:

Մարգարա համայնքի հողային ֆոնդը՝ համաձայն Կադաստրի Կոմիտեի 03.11.2020 թ.-ի հողային ֆոնդի առկայության և բաշխման հաշվետվության, կազմում է 946.24 հա, որից գյուղատնտեսական նշանակություն ունեն 552.2 հա-ը, բնակավայրերը զբաղեցնում են 153.48 հա, արդյունաբերական, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության օբյեկտները՝ 10.23 հա, էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի և կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտները՝ 2.35 հա, հատուկ պահպանվող տարածքները՝ 3.67 հա, հատուկ նշանակության հողեր՝ 33.81, ջրային տարածքներ՝ 190.5 հա:

4.3. Պատմության և մշակութային հուշարձանները

ՀՀ կառավարության 2007 թվականի մարտի 15-ի թիվ 385-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ Կոտայքի մարզի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցանկը:

Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասի հարակից շրջանում միայն Արագածի գյուղի տարածքում է հաշվառվել պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձան (Հուշարձան Թաթուլ Հուրյանի, 1973թ.), գտնվում է գյուղի մեջ՝ դպրոցի բակում, որը հայցվող տեղամասի տարածքից մոտ 2.1 կմ հեռավորության վրա է: Հետևաբար, երկրաբանահետախուզական աշխատանքները չեն կարող բացասաբար անդրադառնալ պատմամշակութային հուշարձանի իրավիճակի վրա:

4.4. Տեղեկատվություն հանրության ծանուցուման, հանրային լսումների և արդյունքների մասին

Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասում կատարվելիք երկրաբանահետախուզական աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտի շրջանակներում շահառու և ազդակիր հանրությունն իրազեկվել է նախատեսվող աշխատանքների բնապահպանական ազդեցությունների վերաբերյալ:

Հանդիպումը կայացել է 2023 թ. մայիսի 16-ին՝ ժամը 12:30-ին ՀՀ Արմավիրի մարզի Մեծամոր խոշորացված համայնքի Մարգարա բնակավայրում:

Հանդիպմանը մասնակցել են «ՔԻՆԳ» ՍՊԸ-ի ներկայացուցիչ Արման Իսկանդարյանը, ՀՀ Արմավիրի Մարզի Մեծամոր խոշորացված համայնքի Մարգարա բնակավայրի վարչական ղեկավար Էդգար Ենոքյանը և համայնքի բնակիչները: Հանրային քննարկումները կազմակերպվել են հանրային քննարկման և ծանուցումների իրականացման կարգի համաձայն, ըստ որի հանդիպումից նվազագույնը 7 օր առաջ հանդիպման վերաբերյալ մանրամասն տեղեկատվությունը եղել է հասանելի հանրության համար:

Հանդիպման արձանագրությունը և մասնակիցների ցանկը բերված են հավելված 2-ում:

5. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ

ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքերի իրականացման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա ակնկալվող բնապահպանական ազդեցությունները լինելու են աննշան, որոնց նախնական նկարագիրը ներկայացված է ստորև:

5.1. Ազդեցությունը մթնոլորտային օդի վրա

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ընթացքում կիրառվող ավտոտրանսպորտը դառնալու է գազերի և փոշու արտանետման աղբյուր: Կապիլյար ներծծման հաշվին ավազակոպճային կուտակը գտնվում է խոնավ վիճակում, ինչի հետևանքով տեղամասի տարածքում հետախուզական փորվածքների անցման, նմուշառման և փորձնական հանույթի ժամանակ փոշեգոյացում չի կատարվելու: Փոշեգոյացում կլինի միայն տեղամասի տարածքին մոտեցնող ճանապարհների վրա:

Աշխատանքների իրականացման ժամանակ ընկերությունը առաջնորդվելու է ՀՀ կառավարության 2006 թվականի փետրվարի 2-ի N160-Ն որոշմամբ, համաձայն որի ածխածնի օքսիդի, ազոտի օքսիդի (երկօքսիդի հաշվարկով), մրի և ծծմբային անհիդրիդի սահմանային թույլատրելի խտությունները (ՄԹԿ) համապատասխանաբար կազմում է 5 մգ/մ³, 0.2 մգ/մ³, 0.15 մգ/մ³ և 0.5 մգ/մ³:

Նախնական գնահատականներով, տեղամասի սահմաններում աշխատանքները սպասարկող բեռնատար մեքենայի անիվների ու ճանապարհի շփման հետևանքով առաջանալու է 0.0078 գ/վրկ փոշի, ինչը չի գերազանցելու նորմատիվային փաստաթղթերով ամրագրված սահմանային թույլատրելի խտությունները: Հետախուզահորերի փորման ժամանակ էքսկավատորի աշխատանքից առաջացող ածխածնի օքսիդի արտանետումները կկազմեն 0.000020 մգ/մ³, ազոտի երկօքսիդի արտանետումները՝ 0.000049 մգ/մ³:

Հայցվող տեղամասի տարածքին մոտեցնող ճանապարհներին աշխատանքները սպասարկող մեքենաների տեղաշարժի հետևանքով գոյացող արտանետումները չեն գերազանցելու սահմանային թույլատրելի խտությունները (ՄԹԿ):

5.2. Ազդեցությունը ջրային ռեսուրսների վրա

Նախնական գնահատմամբ ջրային ռեսուրսների աղտոտում տեղի չի ունենա, քանի որ լեռնային աշխատանքների տեխնոլոգիայով արտահոսքեր չեն նախատեսվում: Տեղամասի եզրագիծը անցնում է Արաքսի գետի ափից 60 մ հեռավորության վրա:

5.3. Ազդեցությունը հողային ռեսուրսների վրա

Ամբողջ ուսումնասիրվող տեղամասի տարածքում հողաբուսական շերտը միախառնված է կավավազային նյութով թույլ ցեմենտացած ավազախճային, մանրաբեկոր առաջացումների հետ: Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընթացքում հողաբուսական շերտի խախտում, հանույթ կամ տեխափոխում չի նախատեսվում: Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների իրականացում ընկերության կողմից կատարվելու է միայն 2 հետախուզահորից հանված ծավալների հետ լցման աշխատանքներով, որը կկատարվի մեխանիկական եղանակով: Ընդհանուր ծավալը կազմում է 21 մ³ (7.0մx2.0մx1.5մ), իսկ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին ընկերության կողմից նախատեսվում է հատկացնել 84000 ՀՀ դրամ:

Այս ծրագրով մոտեցող ճանապարհների հորատահարթակների շինարարական աշխատանքներ չի նախատեսվում, քանի որ հայցվող տեղմասի տարածքում հարթ ռելիեֆը և դաշտամիջյան ճանապարհները բարվոք վիճակում են դաշտային աշխատանքները կազմակերպելու համար:

Տեղամասի տարածքում նավթամթերքները նախատեսվում է պահել հատուկ մեկուսացված հարթակների վրա՝ անթափանց տառանքերով կամ կոնտեյնրներով, ինչը բացառում է տեղամասի մակերևույթի աղտոտումը նավթամթերքներով:

5.4. Ազդեցությունը կենսաբազմազանության վրա

Մարգարայի ավազի հանքավայրի «ՔԻՆԳ» տեղամասի երկրաբանահետախուզական աշխատանքների կատարման ժամանակ տարածաշրջանի բուսական և կենդանական աշխարհի վրա կանխատեսվում է աննշան ազդեցություն, քանի որ ընդհանուր առմամբ տարածաշրջանը հանդիսանում է տնտեսապես յուրացված գոտի: ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքերում գրանցված բուսատեսակների աճելավայրեր և կենդանիների ապրելավայրեր չեն հայտնաբերվել: Այնուամենայնիվ նախատեսվող աշխատանքների ընթացքում գործարկվող սարքավորումների աղմուկը, թրթռումները, ինչպես

նան անձնակազմը կհանդիսանան անհանգստացնող գործոններ, որոնք հնարավորինս կմեղմվեն շինարարական լավ պրակտիկայի կիրառման և մեմացնող միջոցառումների իրականացման շնորհիվ:

5.5. Ընդերքօգտագործման թափոններ

Հայցվող տեղամասի տարածքում առաջանալու է միայն չտեսակավորված կենցաղային աղբ (օրական առավելագույնը 10 կգ), ծածկագիրը 91200400 01 00 4, կազմը՝ ապակի 9-14 %, սև մետաղ 20-25%, փայտ 8-13%, թուղթ 25-30%, կտոր 3-7%, սննդի մնացորդ 11-15%, պոլիմերներ 7-12%:

5.6. Աղմուկ և թրթռում

Ծրագրավորվող աշխատանքների անբարենպաստ ներգործություն ունեցող գործոններից մեկը կարող է լինել առաջացող աղմուկը: Նախնական հաշվարկներով աշխատանքների ժամանակ առաջանալու է 40 դԲԱ աղմուկ, ինչը ցածր է բնակելի գոտում աղմուկի թույլատրելի մակարդակից (45 դԲԱ):

Մարգարա բնակավայրի ամենամոտ շինությունը գտնվում է հայցվող տարածքից 0.06 կմ հեռավորության վրա: Տեղամասի տարածքում աղմուկի առաջացման աղբյուրը հետախուզահորերի անցումն ապահովող էքսկավատորի և հորատող սարքի աշխատանքներն են, ինչից առաջացող գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը՝ $LA_{էկվ}$ կազմում է 55 դԲԱ: Աղմուկի մակարդակը աղմուկից պաշտպանող տարածքի հաշվարկային կետում որոշվում է՝ $LA_{տար} = La_{էկվ} - \Delta LA_{հեռ} - \Delta LA_{էկր} - \Delta LA$ կանաչ բանաձևով, որտեղ՝ $LA_{էկվ}$ - աղմուկի աղբյուրի ձայնային բնութագիրը, $LA_{էկվ}=55$ դԲԱ, $\Delta LA_{հեռ}$ - աղմուկի մակարդակի նվազումը հաշվարկային կետի և աղմուկի աղբյուրի միջև հեռավորությունից կախված, $\Delta LA_{հեռ}=5$ դԲԱ, $\Delta LA_{էկր}$ - աղմուկի մակարդակի նվազումը էկրանով (տեղամասի ռելիեֆ), $\Delta LA_{էկր} = 5$ դԲԱ, $\Delta LA_{կանաչ}$ - աղմուկի մակարդակի նվազումը կանաչ գոտիով, $\Delta LA_{կանաչ}=5$ դԲԱ:

Աղմուկի մակարդակը Մարգարա գյուղի մոտ կկազմի՝

$$La_{տար} = 5 - 10 - 5 - 5 = 40 \text{ դԲԱ (նորման 45 դԲԱ):}$$

Հետևաբար, երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ժամանակ առաջացող աղմուկն ու թրթռումը հարակից բնակավայրերի տարածքում ազդեցություն բնակիչների վրա չեն ունենալու:

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների տեխնոլոգիական գործընթացների հետ կապված առաջանալու է առաջին կարգի տրանսպորտային թրթռում (վիբրացիա), որը կապված է տեղաշարժվող ինքնագնաց և կցորդային մեքենաների, տրանսպորտային միջոցների աշխատանքի հետ: Թրթռումների սահմանային թույլատրելի մակարդակը Z առանցքով չպետք է գերազանցի 115դԲԱ, իսկ X-Y առանցքներով՝ 112դԲԱ:

5.7. Սանիտարապաշտպանիչ գոտի

«Արդյունաբերական ձեռնարկությունների նախագծման սանիտարական նորմեր» ՄՆ 245-71 նորմերով, ավազի երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների համար սանիտարական պաշտպանական գոտիներ նախատեսված չեն:

5.8. Պատմամշակութային հուշարձանների պահպանություն

Հայցվող տարածքում երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ընթացքում որևէ ազդեցություն պատմամշակութային արժեքների վրա չի կանխատեսվում: Աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է առաջնորդվել ՀՀ կառավարության 2002 թվականի ապրիլի 20-ի 438 որոշման 43-րդ կետի որոշման պահանջներով՝ մասնավորապես «Հիմնարկները, իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք աշխատանքների կատարման ժամանակ պատմական, գիտական, գեղարվեստական և այլ մշակութային արժեք ունեցող հնագիտական և մյուս օբյեկտների հայտնաբերման պահից պարտավոր են դադարեցնել աշխատանքները և դրա մասին անհապաղ հայտնել լիազորված մարմին»:

5.9. Սոցիալ-տնտեսական ազդեցություն

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքները պետք է կատարվեն ՀՀ աշխատանքային օրենսդրության պահանջներին, աշխատանքների անվտանգության նորմատիվային փաստաթղթերին և այլ նորմատիվ ակտերին համապատասխան և ապահովեն բոլոր տեսակի աշխատանքների անվտանգ կատարումը: Աշխատակազմը պետք է ունենա խմելու որակյալ ջրի և գուգարանների հասանելիություն, սնունդ ընդունելու և հանգստանալու համար անհրաժեշտ պայմաններ: Աշխատատեղերում՝ հասանելի վայրում, պետք է լինեն առաջին օգնության բժշկական միջոցներ և հակահրդեհային միջոցներ: Աշխատակազմը պետք է ապահովվի արտահագուստով, անհատական պաշտպանության միջոցներով և անվտանգության համար անհրաժեշտ այլ միջոցներով: Անվտանգության

սարքավորումների օգտագործումը պետք է ուսուցանվի, վերահսկվի և պարտադրվի: Աշխատանքի անվտանգության պահպանման համակարգը պետք է նախատեսի հրահանգավորում, ուսուցում և գիտելիքների ստուգում:

Սպասարկող անձնակազմի ընտրության ժամանակ առաջնահերթություն տրվելու է տեղի բնակչությանը: Ինչպես երկրաբանահետախուզական աշխատանքների, այնպես էլ հետագա շահագործման աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է աշխատակիցներ ներգրավել համայնքի բնակիչներից, ինչպես նաև աջակցել ազդակիր համայնքին և հատկացնել նախատեսված սոցիալական վճարները:

**6. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ
ՈՒՂԴՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ**

6.1. Բնապահպանական միջոցառումների բնութագրերը

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա վնասակար ազդեցության մեղմացման/վերացման նպատակով նախատեսվում են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

– նավթամթերքների պահեստավորում և պահում հատուկ հատկացված տեղում (բացօթյա կամ ծածկով ապահովված պահեստ), որին տրվում է համապատասխան թեքություն, որն ապահովում է թափված նավթամթերքների հոսքը դեպի այն հավաքող բետոնապատված փոսը,

– մեքենաների տեխնիկական սպասարկման իրականացում՝ մասնագիտացված ընկերությունների տարածքում, որտեղ առկա են բոլոր անհրաժեշտ պայմանները յուղերի, քսայուղերի փոխարինման, պահպանման և պահեստավորման համար,

– կենցաղային աղբի հավաքում հատուկ անթափանց տարրաների մեջ և հետագա տեղափոխում մոտակա կազմակերպված աղբավայր, աղբահանության նպատակով համապատասխան ծառայությունների հետ նախատեսվում է կնքել պայմանագիր և կատարել համապատասխան վճարումները:

– արտաթորվող թունավոր նյութերի չեզոքացուցիչ սարքերի տեղադրում:

– աշխատող մեքենայի շարժիչի կարգավորում՝ աղմուկի մակարդակի կարգավորման և կենդանական աշխարհի վրա բացասական ազդեցության նվազեցման նպատակով:

– տեղամասին մոտեցնող ճանապարհի ինտենսիվ ջրում տարվա չոր և շոգ եղանակներին, հորատման հաստոցի հենք հանդիսացող մեքենայի տեղաշարժի ժամանակ, հորատման հարթակների տարածքի խոնավեցում՝ փոշեզոյացումը բացառելու նպատակով:

– խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիա՝ երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ավարտից հետո:

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների իրականացում ընկերության կողմից կատարվելու է միայն 2 հետախուզահորերից հանված ծավալների հետ լցման աշխատանքներով, որը կկատարվի մեխանիկական եղանակով: Ընդանուր ծավալը կազմում է 21 մ³ (7.0մx2.0մx1.5մ), իսկ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին ընկերության կողմից նախատեսվում է հատկացնել 84000 ՀՀ դրամ:

Բուսական աշխարհի պահպանությունը իրականացնել համաձայն կառավարության 2014 թ.-ի թիվ 781-Ն որոշման դրույթների՝ բուսական աշխարհի օբյեկտների դրանց աճելավայրերի պահպանությամբ ապահովել վայրի բուսատեսակների բազմազանության ամբողջականությունը, բուսական ծածկույթի ջրապահպան, հողապաշտպան, կլիմայակարգավորիչ և ռեկրեացիոն հատկությունների անխաթարությունը:

Կենդանական աշխարհի պահպանությանն նպատակով ապահովել.

ա) գենոֆոնդի և տեսակային բազմազանության պահպանությունը, պաշտպանությունը, բնականոն վերարտադրությունը,

բ) կենդանիների բնակության միջավայրի ամբողջականության խախտման կանխումը,

գ) կենդանական տեսակների և դրանց պոպուլյացիաների ու համակեցությունների ամբողջականության պահպանությունը,

դ) կենդանիների միգրացիայի ուղիների պահպանությունը:

ՀՀ կառավարության 2005 թվականի հունվարի 20-ի թիվ 64-Ն որոշման հավելվածի 6-րդ կետով նախատեսված է, որ ջրային աղբոտման, աղտոտման, տղմակալման և հյուծման կանխարգելման նպատակով պետք է սահմանվի ջրապահպան գոտիներ: Այս պահանջը հայցվող տարածքում բավարարված է, տեղամասը գտնվում է Արաքս գետից նվազագույնը 60 մ հեռավորության վրա:

Աղմուկի նվազեցման նպատակով նախատեսվում է մեքենաները սարքավորվել ձայնախլացուցիչներով:

Նախատեսվում են աշխատողների սանիտարակենցաղային հարմարություններ՝ հանդերձարան, ցնցուղարան, զուգարան և հանգստի սենյակ՝ համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարի 2012 թվականի սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-Ն հրամանի:

Նախատեսվող գործունեության բոլոր փուլերի ընթացքում կանխատեսվող հնարավոր անցանկալի բացասական ազդեցությունները կանխելու և մեղմացնելու միջոցառումները առավել մանրամասն ներկայացված են բնապահպանական կառավարման պլանում (հավելված 2): Այն ներառում է շրջակա միջավայրի, մարդու առողջության ու շինարարների անվտանգության վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների նկարագրությունը, որոնք հնարավոր են ծրագրի իրականացման նախագծման, շինարարության և շահագործման փուլերում և դրանք կանխող, մեղմացնող միջոցառումների ցանկը:

6.2. Արտակարգ իրավիճակների կառավարում

Հայցվող տեղամասի տարածքում հնարավոր արտակարգ իրավիճակների նկարագիրը ներկայացվում է ստորև:

I. Արտածին երկրաբանական երևույթներով պայմանավորված արտակարգ իրավիճակներ.

– Համաձայն Հայաստանում սողանքների տեխնիկական տեղեկագրի (Միջազգային համագործակցության Ճապոնական գործակալություն, ՀՀ քաղաքաշինության նախարարություն, 2005) տեղամասի շրջանում սողանքային երևույթներ չեն արձանագրվել: Հետևաբար, սողանքային երևույթների հետ կապված արտակարգ դրություններ չեն լինելու:

II. Երկրաշարժով պայմանավորված արտակարգ իրավիճակներ.

– Ըստ ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2020 թվականի դեկտեմբերի 28-ի «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. նախագծման նորմեր» N 102-Ն հրամանի՝ տեղամասի տարածքը գտնվում է 1-ին սեյսմիկ գոտում, որին բնորոշ է 300 սմ/վրկ² գրունտի հորիզոնական արագացման մեծություն: Երկրաշարժի հետ կապված արտակարգ իրավիճակներում արագ արձագանքելու նապատակով նախատեսվում է տեղամասում աշխատող անձնակազմի համար կազմակերպել իրազեկման դասընթացներ և ներկայացնել գործողությունների համառոտ ծրագիրը: Երկրաշարժի դեպքում՝ ցնցումները զգալու ժամանակ հանքում աշխատող անձնակազմը պարտավոր է.

- ✓ անջատել բոլոր գործող սարքավորումները, մեխանիզմներն ու մեքենաները,
- ✓ հեռանալ մեքենաների և մեխանիզմների տեղակայման վայրից,
- ✓ դուրս գալ վազոն-տնակից,

- ✓ կանգնել բացօթյա տարածքում,
- ✓ կապ հաստատել կազմակերպության ղեկավարության հետ՝ իրազեկելով տարածքում գտնվող աշխատակիցների քանակի և ընդհանուր իրավիճակի վերաբերյալ,
- ✓ կապ հաստատել տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ իրազեկելով տարածքում գտնվող աշխատակիցների քանակի և ընդհանուր իրավիճակի վերաբերյալ,
- ✓ հանքի սպասարկող մեքենաներով ապահովել աշխատակիցների տարհանումը,
- ✓ տեղամասում տեղադրված վազոն-տնակում ապահովել առաջին բուժօգնության համար անհրաժեշտ դեղորայքի առկայությունը:

III. Գարնանային վարարման հետ կապված արտակարգ իրավիճակներ

Տեղամասի տարածքում արտակարգ իրավիճակները կարող են կապված լինեն Արաքս գետի վարարման հետ:

Համաձայն գետի բազմամյա դիտարկման տվյալների՝ վարարման շրջանը տևում է մոտ 2,5 ամիս՝ ապրիլից-հունիս:

Վարարման շրջանում, ըստ անհրաժեշտության, երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքներ չեն կատարվելու, տեխնիկական միջոցները հեռացվելու են տեղամասից, ինչը թույլ է տալիս բացառել վարարման հետ կապված բոլոր խնդիրներից:

IV. Հրդեհային անվտանգությունն ապահովվելու համար աշխատակիցները տեղեկացվելու են տեխնոլոգիական պրոցեսներում օգտագործվող նյութերի հրդեհավտանգության վերաբերյալ: Նշանակվելու է հրդեհային անվտանգության համար պատասխանատու անձ, մշակվելու է հրդեհի դեպքում անձնակազմի գործողությունների պլան: Տեղամասում՝ հատուկ հատկացված վայրում տեղադրվելու են հրդեհաշիջման սկզբնական միջոցներ՝ կրակմարիչներ, ավազով արկղ, բահ:

V. Անբարենսպաստ օդերևութաբանական պայմանների (քամու արագացում, անհողմություն, անոմալ բարձր շոգ կամ ցուրտ, թանձր մառախուխ, ամպրոպ): Անբարենսպաստ օդերևութաբանական պայմանների ի հայտ գալու դեպքում կիրառվում են հետևյալ միջոցառումները (ըստ իրավիճակի).

- ավելացվում է կատարվելիք ջրցանը,
- կրճատվում է աշխատանքի տևողությունը,

– կրճատվում է միաժամանակ աշխատող մեքենաների և մեխանիզմների քանակությունը, նվազեցվում է փոշեգոյացման հետ կապված աշխատանքների ծավալները, բեռնատար մեքենաները կահավորվում են հատուկ մատախուղի լույսերով, աշխատակիցները պատասպարվում են տեղամասի տարածքում տեղադրված վագոն-տնակում:

Հայցվող տեղամասի տարածքում աշխատանքների անվտանգ իրականացման նպատակով.

– աշխատանքի են թույլատրվում անձիք, որոնք ունեն հատուկ պատրաստվածություն և որակավորում,

– օգտագործել մեքենաներ և մեխանիզմներ, սարքավորումներ և նյութեր, որոնք համապատասխանում են անվտանգության պահանջներին և սանիտարական նորմերին,

– անցկացնել պլանային-զգուշացնող համալիր վերանորոգումներ, պրոֆիլակտիկ աշխատանքներ և այլ դիտարկումներ,

– աշխատանքի ժամանակ պետք է պահպանվեն անվտանգության տեխնիկայի կանոնները:

Նախատեսվում է կատարել պլանային աշխատանքներ ուղղված արտադրական տրավմատիզմի նվազեցմանը, ժամանակին, ոչ ուշ քան երեք ամիսը մեկ, աշխատակիցների հետ անցկացնել հրահանգավորում անվտանգության տեխնիկայի գծով:

6.3. Բնապահպանական մշտադիտարկումների պլան

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ընթացքում ընկերությունը իրականացնելու է շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման և մեղմացմանն ուղղված մշտադիտարկումներ:

Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման և աղտոտվածության ուսումնասիրության նպատակով վերցված նմուշների լաբորատոր հետազոտությունը նախատեսվում է իրականացնել հավատարմագրված, համապատասխան հավաստագրեր ունեցող լաբորատորիաներում: Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության աղտոտման կանխարգելման մոնիտորինգի կետերի տեղադիրքը ներկայացված է ստորև նկար 6.1-ում: Մշտադիտարկումների տեսակների, տեղադիրքերի և պարբերականության վերաբերյալ տվյալները ներկայացված են նաև աղյուսակ 6.1-ում: Տեղամասի տարածքում կատարվելիք

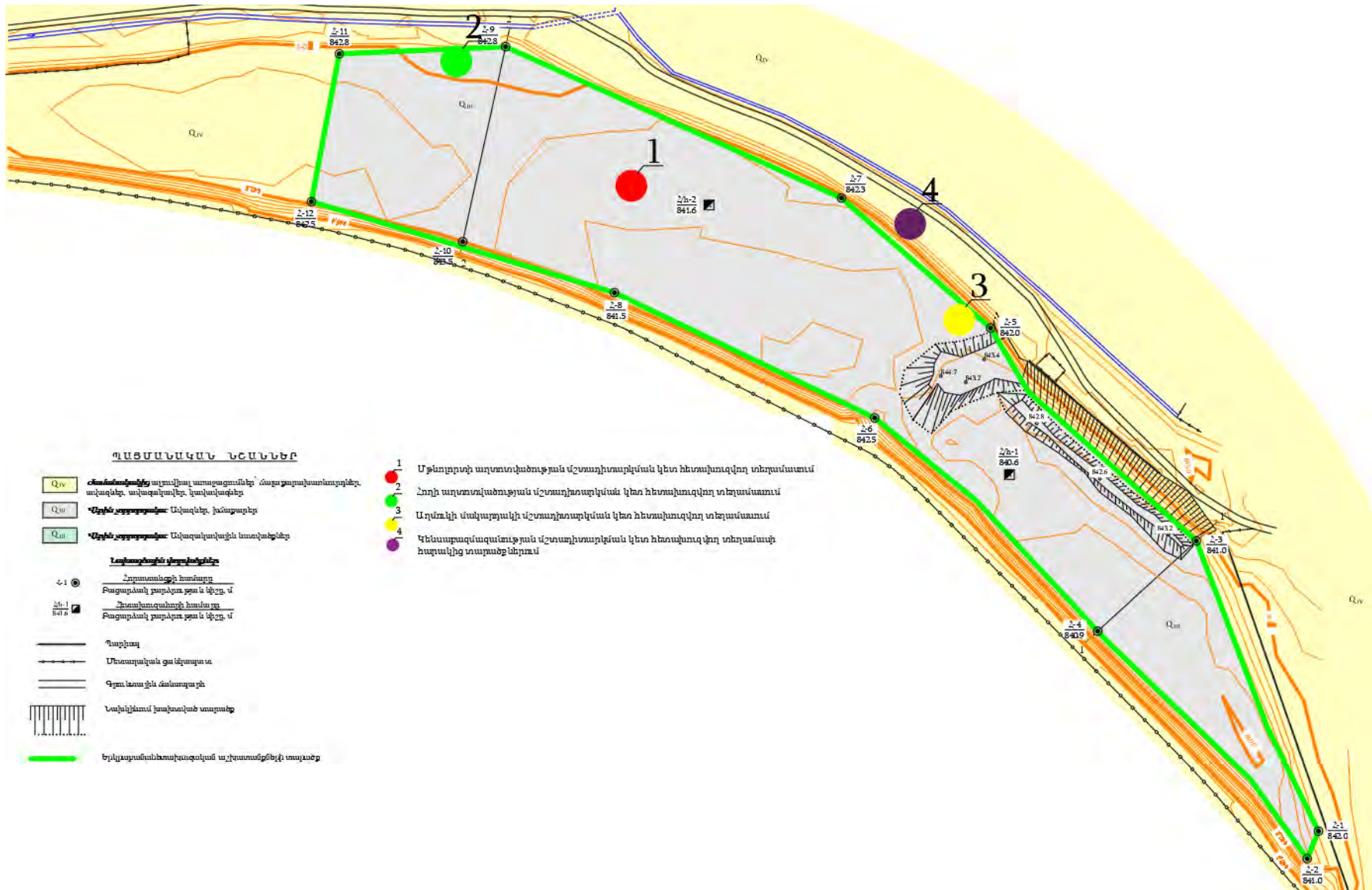
շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի իրականացման համար գումարները (տարեկան 240.0 հազ. դրամ) ներառված են ընկերության շահագործական ծախսերի կազմում:

Աղյուսակ 6.1

Մշտադիտարկումների պլանի կառուցվածքն ու բովանդակությունը

Մշտադիտարկումների օբյեկտը	Մշտադիտարկումների վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկման տեսակը	Նվազագույն հաճախակա- նությունը
1	2	3	4	5
Մթնոլորտային օդ	հայցվող տարածք, ըստ աշխատանքների իրականացման վայրի	- հանքափոշի, այդ թվում՝ ծանր մետաղներ և կախյալ մասնիկներ (PM10 և PM2.5), ածխածնի օքսիդ, ածխաջրածիններ, ազոտի օքսիդներ, մուր, ծծմբային անհիդրիդ, բենզ(ա)պիրեն, մանգանի օքսիդներ, ֆտորիդներ, երկաթի օքսիդներ, ֆտորաջրածին	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	շաբաթական մեկ անգամ՝ 24 ժամ տևողությամբ
Հողային ծածկույթ	հայցվող տարածք, ըստ աշխատանքների իրականացման վայրի	հողերի քիմիական կազմը, հողերի կազմաբանությունը, հումուսի պարունակությունը, հողերում նավթամթերքների պարունակությունը	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	տարեկան մեկ անգամ
Վայրի բնություն, կենսամիջավայր, կարմիր գրքում ընդգրկված, էնդեմիկ տեսակներ	հայցվող տարածքին հարակից շրջան	տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	հաշվառում, նկարագրություն, քարտեզագրում	տարեկան մեկ անգամ
Աղմուկ և թրթռում	հայցվող տարածք	աղմուկի մակարդակը և թրթռումների ազդեցությունը	չափումներ շարժական աղմկաչափով	ամսական մեկ անգամ

Հայցվող տարածքում մթնոլորտային և ստորգետնյա ջրերի դիտակետեր չեն նախատեսվում, քանի որ ինչպես արդեն նշվել է հորատման աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել առանց ջրի օգտագործման՝ չոր եղանակով, ինչը չի բերի կեղտաջրերի առաջացման: Ուսումնասիրության ծրագրով նախատեսված աշխատանքների կատարման ընթացքում ստորգետնյա ջրերի առկայությունն նույնպես չի սպասվում:

Նկ. 6.1. Մշտադիտարկման կետերի տեղադիրքի քարտեզ-սխեմա

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. ՀՀ Օրենք «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին»,
2. Շինարարական Կլիմայաբանություն 2011: ՀՀՇՆ II 7.01-2011ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 2011թ. սեպտեմբերի 26-ի N167-Ն հրաման:
3. «ՀՀՇՆ 20.04- «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր»
4. Շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի պաշտոնական կայքէջ, www.armmonitoring.am
5. Հայաստանի բույսերի Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
6. Հայաստանի կենդանիների Կարմիր Գիրք.– 2010թ
7. Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտեի պաշտոնական կայքէջ, <https://armstat.am/am/?nid=532>
8. Почвы Армянской ССР. Ред./ Р.А. Эдилян, Г.П. Петросян, Н.Н. Розов. Ереван: §Айастан§, 1976 г.
9. §Растительность Армянской ССР§. Магакьян А.К.
10. §Флора, растительность и растительные ресурсы Армении§, Институт ботаники НАН РА Армянское ботаническое общество. Ереван.
11. §Дикорастущие съедобные растения Армении§. А.П. Тер-Восканян, Ученые записки Ереванского государственного института.
12. Временное методическое пособие по расчету выбросов от неорганизованных источников в промышленности строительных материалов, МИНПРОМСТРОЙ СССР1984, Москва.
13. ՀՀ կառավարության որոշում N160-Ն, 2 փետրվար, 2016թ: Բնակավայրերում մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի սահմանային թույլատրելի խտությունների (կոնցենտրացիաների-ՍԹԿ) նորմատիվները հաստատելու մասին
14. ՀՀ Կառավարության որոշում N 1325-Ն «Հանրային ծանուցման և քննարկումների իրականացման կարգը սահմանելու մասին», 19 նոյեմբերի 2014 թ.
15. Արմավիրի մարզպետարանի պաշտոնական կայքէջ:
<http://armavir.mtad.am/structure/>

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

— ՀՀ Արմավիրի մարզի Մեծամոր խոշորացված համայնքի Մարզարա բնակավայրում
16.05.2023թ ժամը 12:30-ին կայացած հանրային լսումների

16.05.2023թ գ. Մարզարա

Հանրային լսումներին մասնակցում էին «Քինգ» ՍՊԸ-ի ներկայացուցիչ Արման Իսկանդարյանը, ՀՀ Արմավիրի մարզի Մեծամոր խոշորացված համայնքի Մարզարա բնակավայրի վարչական ղեկավար Էդգար Ենոքյանը, համայնքի քնակիչներ՝

Կարինե Արամյան *[Signature]*
Ալբերտ Հարությունյան *[Signature]*
Մարինե Պետրոսյան *[Signature]*
Պավիթ Աղվնոնյան *[Signature]*
Լիլյա Թումանյան *[Signature]*
Կարեն Գարեգինյան *[Signature]*
Հովհաննես Ղուբատյան *[Signature]*

Մարզարա բնակավայրի վարչական ղեկավար Էդգար Ենոքյանը մասնակիցներին ներկայացրեց հանրային քննարկման նպատակի մասին՝ նշելով, որ Արման Իսկանդարյանը ազնվորեն մանրամասն կներկայացնի Արաքս գետի ափամերձ հատվածում գտնվող հողամասերում պլանավորվող տնտեսական գործունեություն ծավալելու պլանների մասին:

«Քինգ» ՍՊԸ-ի ներկայացուցիչ Արման Իսկանդարյանը ներկայացրեց, որ համայնքի վարչական սահմաններում ընկերությունը իր ֆինանսական միջոցներով ցանկանում է կատարել երկրաբանա-հետախուզական աշխատանքներ Մարզարայի ԱԿԻ-ի հանքավայրի Քինգ տեղամասի ավազակաճային խտնորոգի երևակման սահմաններում, դրական արդյունքների դեպքում հետագայում սահմանված կարգով շահագործման նպատակով: Նշեց, որ այն կնպաստի նոր աշխատատեղերի ստեղծմանը, աշխատանքի մեջ կընդգրկվեն հիմնականում Մարզարա գյուղերի բնակիչները: Ընկերությունը կապահովի բնապահպանական բոլոր նորմերի պահպանումը ակտիվորեն կմասնակցի համայնքի սոցիալ տնտեսական զարգացման աշխատանքներին:

Ելույթների վերաբերյալ համայնքի քնակիչները հարցեր կամ առարկություններ չեն հնչեցրել, ելույթներ չեն ունեցել:

Ամփոփելով խորհրդակցության արդյունքները համայնքի վարչական ղեկավար Էդգար Ենոքյանը նշեց նախատեսվող աշխատանքների կարևորությունը համայնքի հետագա սոցիալ-տնտեսական զարգացման համար: Փաստվեց նաև, որ աշխատանքների ընթացքում պետք է պահպանվեն համայնքի բնակիչների շահերը և համայնքը տալիս է իր նախնական համաձայնությունը ընկերությանը սահմանված կարգով իրականացնելու ԱԿԻ-ի երևակման երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները:

Մարզարա բնակավայրի վարչական ղեկավար

Էդգար Ենոքյան

«Քինգ» ՍՊԸ-ի ներկայացուցիչ

Արման Իսկանդարյան

ՈՐՈՇՈՒՄ

ԲՆԱՊԱՀԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Առաջարկվող մեղմացման միջոցառումներ	Մշտադիտարկման ցուցիչ	Ծախսերը, հազ. դրամ	Կատարող
1	2	3	4	5	6
<p>Հորատման աշխատանքներ, Փորձնական հանույթ</p>	<p>Օդի աղտոտում փոշով և արտանետումներով</p>	<ul style="list-style-type: none"> – փոշեգոյացման կանխում օգտակար հանածոյի երկրաբանական ուսումնասիրության ժամանակ – աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի/ թափոնների բաց այրման արգելում – օգտագործվող տեխնիկական պահել պատշաճ տեխնիկական վիճակում՝ բացառելով ավելորդ արտանետումները 	<ul style="list-style-type: none"> – հորատման հարթակների, փորձնական բացահանքի տարածքի և ճանապարհների ջրցանում – աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի/ թափոնների բաց այրման բացառում – հանքի տեխնիկական և մեքենաների շահագործում առանց հավելյալ արտանետումների – մոտակայքի բնակիչներից բողոքների բացառում 	<p>240 հազ. դրամ</p>	<p>«ԲԻՆԳ» ՍՊԸ</p>
	<p>Աղմուկ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – սահմանված աշխատանքային ժամերի պահպանում – սարքավորումների շարժիչների ծածկերի փակում շահագործման ընթացքում 	<ul style="list-style-type: none"> – աշխատանքային ժամերից հետո աշխատող սարքավորումների բացառում – սարքավորումների բավարար տեխնիկական վիճակ – միացված չօգտագործվող սարքավորումների բացառում – մոտակայքի բնակիչներից բողոքների բացառում 		<p>«ԲԻՆԳ» ՍՊԸ</p>
	<p>Ազդեցություն բուսական և կենդանական աշխարհի վրա</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Կենսաբազմազանության մշտադիտարկում, տարեկան մեկ անգամ պարբերականությամբ, – ՀՀ կառավարության 2014թ. հուլիսի 31-ի N781Ն որոշման պահանջների ապահովում 	<ul style="list-style-type: none"> – բացառել տեխնիկատրանսպորտային միջոցների երթևեկությունը ճանապարհներից ու արտադրական տարածքներից դուրս: – հնարավորինս արագ վերակազմել խախտված հողաբուսաշերտը: – կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների հայտնաբերման դեպքում 		<p>«ԲԻՆԳ» ՍՊԸ</p>

			առանձնացնել տվյալ պահպանվող գոտին: – կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների բնադրման և թխսման ժամանակամիջոցում հնարավորինս նվազեցնել տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ աշխատանքները:		
Հողային աշխատանքներ	Բուսականության կորուստ հողաբուսական շերտի խախտման արդյունքում	– հողի բուսական շերտի հեռացում և ժամանակավոր կուտակում տարածքի ռեկուլտիվացման համար – հանված հողի ժամանակավոր պահում նախապես սահմանված վայրերում՝ հորատման հարթակների հարևանությամբ	– խախտված հողերի ռեկուլտիվացիա հորատման աշխատանքների ավարտից հետո		«ՔԻՆԳ» ՍՊԸ
Կենցաղային թափոնների գոյացում	Աշխատանքների կատարման վայրում սանիտարահիգիենիկ պայմանների վատացում	– ուսումնասիրության տարածքում զուգարանի տեղակայում և պահպանում սանիտարական նորմերին համապատասխան	– ուսումնասիրության տարածքում պատշաճ սանիտարական պայմաններում գտնվող զուգարանների առկայություն	ընթացիկ ծախսեր	«ՔԻՆԳ» ՍՊԸ
Երթևեկության և հետիոտների անվտանգություն	Ուղղակի և անուղղակի վտանգներ երթևեկությանը և հետիոտներին հորատման աշխատանքների ժամանակ	– երթևեկության կառավարման համակարգ և անձնակազմի ուսուցում	– աշխատանքների հստակ տեսանելի տարածք, – կարգավորված երթևեկություն	ընթացիկ ծախսեր	«ՔԻՆԳ» ՍՊԸ

ԻՐԱՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶ

